

MASIÜCÜTÜ QUE MÜRATÜA, Vani Que Mütixei

Tita Qesusi Cürisitu masiücüme mürayeitüa

¹ Qesusi Cürisitu 'icü masiücüme canayeitüani. Cacaüyari müpaü catinipitüani müpaü mütivahecüatüacacü müme hesiena mieme memüte'uximaya, müpaü memütemaicacü yareutevitü que mütiyüni vaüriyarica. Masiücüme nayeitüani ne Vanitütü müpaü nemütimaicacü, nehesüa neiyenü'ani yuniuqui tuayame hesiena mieme nemüti'uximayacü. ² Cacaüyari niuquieya que maine, müpaü necatinihecüatani, Qesusi Cürisitu que mütihecüata. Que nemütixei yanecatinihecüatani.

³ 'Aixüa cani'itüariemücü que mü'ane mititerüva, mümeta memi'enie 'icü niuquiyari 'aixüa mecani'itüariecuni xüca yametecahuni que müre'uxa 'icüsie. Tucari caneutihuraniri.

Que mütivaruvaüritüa memüyutixexeürivacai 'atahutarieca quiecarisie

⁴ Ne Vani necanixevaüritüaca 'atahutarieca quiecarisie xemüyutixexeüriva 'Asiya cuieyarisie. 'Aixüa xüca tiuca'iyarini xehesie mieme mücü, xüca xepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü. Müpaü pütüyurieneni que mü'ane 'amuyeicacai 'amuyeica 'umamie, mümeta 'atahuta 'iyari mücü 'uvenieya hüxie memüti'u, ⁵ Qesusi Cürisitu meta que mü'ane yaticamietü müyuhecüatacai, que mü'ane müquite

memanucu'uni vamexüacame mühücü, que mü'ane mütiva'aitüa cuiepa te'aitamete. Mücü canihücütüni que mü'ane mütasinaqui'erie, que mü'ane yuxuriyacü müta'utixünaxü tahesie mücarahüivanicü 'axa temüte'uyuricü, ⁶ que mü'ane teüterimama müta'ayeitüa tati'aitüvametütü, mara'acate müta'ayeitüa 'uquiyarieyasie mieme temüte'uximayacacü Cacaüyarisie mieme. Mücü 'aixüa quecuxaxasivani quetürücaüyeni yuheyemecü. 'Icü niuqui canise'ini.

⁷ Camü, haisata pacaneni. Yunaitü yuhüxicü mecanixeiyacuni, mümeta memeitiseixüa mepixeiya. Yunaitü nuivarite cuiepa memütama meniutiheiveriecuni me'ixeiyaütü. Müpaü cani'aneni, niuqui canise'ini.

⁸ Ti'aitame mücacaüyari müpaü paine, Ne Mexüacame 'Imatüreme netitevatü necanihücütüni que mü'ane misutüa minüni. Que mü'ane 'amuyeicacai 'amuyeica 'umamie, que mü'ane nai mütürücaüye, ne necanihücütüni.

Que mütixei Yuri Tevi

⁹ Neri Vanitütü necanixe'ivatüni. Xehapaü nepü'itüariene te'uximatüariecacu tete'aitametetücacu tete'uca'enivacacu Qesusisie teteviyaütü. Cuie Patümuxi müracutevasie haramara hixüapa mayemasie neneyeicacaitüni Cacaüyari niuquieyasie nemütiviyacü Qesusi hepaüsita nemütihecüatacü. ¹⁰ Ti'aitame tucarieyasie 'Iyari nesi'uviyacu, nevarita 'uvecacu neni'enieni que mü'ane carima mutaniucacai cuxinetapaü ti'eniürücütü.

¹¹ Müpaü niutayüni, Ne que mü'ane misutüa

minüni necanihücütüni, Mexüacame 'Imatüreme nepühücü. Tita pemütixeyia quetinaca'utüa xapasie, queneutanü'axüa memüyutixexeüriva vahesüa 'atahutarieca quiecarisie memetitei, müme 'Epesusie 'Esimirünasie Perücamusie Tiyatirasie Sarütixisie Piratepiyasie Rautiseyasie memetitei.

¹² Hicü ta'aurie nenaveni niucame nexeyiaque, que mü'ane müneretahüavixü netinecühüavetü. Ta'aurie ne'aveca, cüxeme 'utame neniuxeyia 'atahutame huru tepüayaricü muveviya.

¹³ Ti'utame hixüapa 'uvecacu nepixei que mü'ane Yuri Tevipaü mütiyuxexeyiacai. 'Etevimie panacatücücai, yutavisie panayücühüacai huru hüiyameyaricü.

¹⁴ Mu'uya cüpayä pütuxacai muxa huxariyaripaü 'üvipaü. Huxiteya tai mütacapaü cani'anenecaitüni.

¹⁵ Quetateya tepüa müxavatüpaü pütüyuxexeyiacai huxunuta hüsieriecamepaü. Niuquieya vaüca hapäü putatürarücacai.

¹⁶ Yuserieta xuravesixi nivaratücücaitüni 'atahutame. Tetana püvayeneicacai cusira naisata heutixicacaitü. Tau que mütixavatü türücaüyemecü tatü, müpaü canaye'anecaitüni.

¹⁷ Quepaucua nemixei, hetüana neniucaveni müquipaü. Mücü yuseriecü nehesie caniutimieni müpaü 'utaitü, Pepücamaca. Ne mexüacame 'imatüreme necanihücütüni.

¹⁸ Que mü'ane mayeniere necanihücütüni sepa nemümüquicai. Neuxei, nepayeniere hicü neheyemecü. Nene'üca yaviyari heiserie nemexeyiacü müquite vahepaüsita, nereunarümatü nereuyepivatü haque meme'uva.

¹⁹ 'Ayumieme nepaine,

quetinaca'utüa tita pemütixeyia, hicüque mütiyüane, 'arique que mütiyüni. ²⁰ 'Ipaü catinimasiücünü niuqui mü'aviesiecai 'atahutame xuravesixi neserieta nevaratücüme pemüvaruxei vahepaüsita, 'atahutame cüxeme 'utame hurucü muveviya pemüvaruxei vahepaüsita. Mücü xuravesixi 'atahutatü, niuqui tuayamete mecanihümetüni müme 'atahutarieca quiecarisie memüyutixexeüriva vahesüa miemete. Cüxeme 'utamete, müme memüyutixexeüriva 'atahutarieca quiecarisie mecanihümetüni.

2

Que mütiyarunü'airi memüyutixexeürivacai 'atahutarieca quiecarisie 'Epesusie memüyutixexeürivacai que mütiyarunü'airi

¹ Müpaü quetineu'utüiri niuqui tuayame 'Epesusie memüyutixexeüriva vahesüa mümieme, Müpaü paine que mü'ane yuserieta müvaratücü xuravesixi 'atahutame, que mü'ane 'atahutame cüxeme 'utame hurucü muveviya vahixüapa muyeica. ² Neri müpaü nepütimate que pemütiyuriene peti'a'uxitüatü petiuca'enivatü. Müpaüta nepütimate, pemücavaneviecü 'axa memü'anene. Pepüvaruta'inüataxü müme nü'arisixi memüyuxata peru memücahüme, pepüvaretima memüte'itavacü. ³ Pepütüica'eniva, vaüca pepütüicanevie nehesüa pemümiemecü, pepüca'uxive. ⁴ Peru tixaütü püreuyevese nemasix-eiyacacu, pemütüihayevaxücü peti'acanaqui'erietü matüaripai que pemütü'acanaqui'eriecai. ⁵ 'Ayumieme nepaine, quene'a'erivani que

pemü'anecai haitüari, 'arique que pemüracave. Quetineuhayeva que pemütiyuriene hicü, matüaripaipaü püta quetineyuriene. Me xüca pecatiuhayeva, nepunuani 'ahesüa, 'acüxeme 'utame nepüvatixüna huyeritana. ⁶ Siere tixaütü pepürexeyia 'aixüa ti'aneme, pemi'uxive'eriecü tita memüteyurie müme Nicuraitasixi vahesie memüteviya. Neta nepi'uxive'erie. ⁷ Xaütü netü mu'enaxü, que'l'enieca tita 'Iyari mütivatahüave memüyutixexeüriva. Que mü'ane mürayu'iva, ne nepütimini mürecuanicü mücü cüyesie mieme cümana mayeyurinicü, Cacaüyari haraveritana meve.

'Esimirünasie memüyutixexeürivacai que mütivarunü'airi

⁸ Hicü müpaü quetine'utüiri niuqui tuayame 'Esimirünasie memüyutixexeüriva vahesüa mümieme, Müpaü canaineni que mü'ane mexüacame 'imatüreme mühücü, que mü'ane müqui matüa manutanierixüta. ⁹ Neri müpaü nepütimate que pemütiyuriene, que pemüti'uximatüariexime, que pemütimave. Masisüari pepeucave. Müpaü nepütimate que memütexesevixima hipatü Huriyusixi teüteriyari memüte'uyuterüva 'axa me'utiyuatü xehepaüsita. Huriyusixi masi mepücahüme, Cauyumarie tuquitana mepümiemetexi püta müme. ¹⁰ Pepücamaca sepa pemüticuineni. Camüsü Tücacame casariyanata püxe'anutaxürieni hipame xemüta'isiparienicü. Xepü'uximatüarieca tamamata tucari. Xüca yapeticamiene sepa pemümüni, ne tucari nemanipitüamücü pemümarivanicü, yaxaicüa muma que müranutiquesiyarie rayu'ivaca

nausaricü mümarivanicü. ¹¹ Xaütü netü mu'enaxü, que'l'enieca tita 'Iyari mütivatahüave memüyutixexeüriva. Que mü'ane mürayu'iva, mücü 'axa püca'itüarieni, hutarieca pücamüni.

Perücamusie memüyutixexeürivacai que mütivarunü'airi

¹² Hicü müpaü quetineu'utüiri niuqui tuayame Perücamusie memüyutixexeüriva vahesüa mümieme, Müpaü canaineni que mü'ane meixeiya cusira naisata meutixicacauni cui müreutiquematüca. ¹³ Neri müpaü nepütimate que pemütiyuriene. Müpaüta nepütimate, haque pemeca, mana Cauyumarie 'uvenieya peve haque müre'aita. Sepa mücü, que mü'ane nemühücüsie pepütiviya, pepüca'acu'imava, quename nehesie yuri pecati'erie pe'utaitü. Müpaü pepücati'acu'imavacai sepa 'iya tucarisie quepaucua xehesüa mumierie 'Anütipa. Mücü nehesüa miemetütü püyuecüatacai yaticamietü que nemainecai, pumierie haque Cauyumarie manuca. ¹⁴ Perusü 'esiva püreuyevese tixaütü nemasixeyacacu. Muva pepüvarexeiya müme Varami 'üquisicayasie memüteviya. Mücü müpaü pütita'üquitüa Varaqui müvacunütüanicü 'Ixaheri xiüyarimama, memicuacacü tita cacaüyarixi memütemaviyarie, memüvacumaüvanicü hipame memüca'yü'ütamatücai memüca'yücünamatücai. ¹⁵ Yaxeicüa 'ecü pepüvarexeiya hipame Nicuraitasixi va'üquisicasie memüteviya, que nemüti'luxive'erie. ¹⁶ 'Ayumieme nepaine, quetineuhayeva que pemütiyuriene. Me xüca pecatiuhayeva, cuitü nepunuani 'ahesüa, vahamatü nepütinemienei necusira

nehacuetü neteta mayeneicacü. ¹⁷ Xaütü netü mu'enaxü, que'i'eniëca tita 'Iyari mütivatahüave memüyutixexeüriva. Que mü'ane mürayu'iva, ne nepütimini manana payari muti'aviesiecai. Tete mütuxa nepipitüanita, mücü tetesie püra'utüarieni hecuamecü que mütitevaca. Xevitü müpaü pücatimaica, que mü'ane mitanaqui'erieni, mücü xeicüa müpaü pütimaica.

Tiyatirasie memüyutixexeürivacai que mütivarunü'airi

¹⁸ Hicü müpaü quetneu'utüiri niuqui tuayame Tiyatirasie memüyutixexeüriva vahesüa mümieme, Müpaü canaineni Cacaüyari Nu'aya, que mü'ane yühüxie tai mütacapaü maye'ane, que mü'ane yü'ücatesie tepüa müxavatüpaü mü'ane. ¹⁹ Neri müpaü nepütimate que pemütiyuriene, que pemüti'acanaqui'erie, que yapemüticamie, que pemütivaparevie hipame, que pemütiuca'eniva. Müpaü nepütimateta, 'imatüriëca masi vaüca pepütiyuriene hicü, matüaripai 'esiva xeicüa pepütiyuriëncái. ²⁰ Perusü tixaütü püreuyevese nemasixeyiacacu, pemitauniecü mücü 'uca Qesaveri mütiteva yamütiyuriënicü que mütinaque. Niucame püyuxata Cacaüyarisüa mieme, peru que müti'üquita, pütiva'irüviya nehesüa miemete te'uximayatamete memüvacumaüvanicü müme memüca'yü'ütama memüca'yücünama, memicuacacü tita cacaüyarixi memütemaviyarie. ²¹ Ne tucari nepipitüa mütihayëvanicü que mütiyuriene, peru püca'yuvaüriya mütihayëvanicü vacumaüvatü müme memüca'yücünamama. ²² Tamüsü nepüticuinitüani, nepeicahüani

'utayasio, müme memicumaüva cava'üyatücacu nepüvareucaxürieni vaüca memü'uximatüaricacü xüca mecatehayevani hepaüna meteyurietü. ²³ Nivemama nepüvacuini. Müpaü netiyurieyu yunaitü naisarie memüyutixexeüriva müpaü mepütemaica, ne nemühücücü que mü'ane xe'iyari müta'inüata que xemüteyücühüave. Yuxexuime nepütixe'apinirieni que xemüte'uyuri. ²⁴ Peru hipatü xeme Tiyatirasie xemütama, queyupaümetü 'icü 'üquisicasie xemücateviya, queyupaümetü teva xemücaheutahaxüavave xeteyü'üquitüatü Cauyumarie 'üquisicayacü que memüteniniuqui, müpaü nepütixecühüave xeme, tavari cuanivemecü nepücaxe'icatüani. ²⁵ Mücü xeicüa, tita xemütehexeiya, mücü xequeneuviya nenuayuque. ²⁶ Que mü'ane mürayu'iva, que mü'ane mücatihayevani nehapaü tiyurienetü tapareyuque, mücü heiserie necanipitüamücü nuivarite mütiva'aitüacacü. ²⁷ Tepüa 'isüyari 'acuetü pütiva'aitüaca, haxu xariyaripaü püvatitara, neta heiserie que münetiupitüa ne'uquiyari. ²⁸ Neta nepimini xurave tuxacüta maneica. ²⁹ Xaütü netü mu'enaxü, que'i'enioca tita 'Iyari mütivatahüave memüyutixexeüriva.

3

Sarütixisie memüyutixexeürivacai que mütivarunü'airi

¹ Hicü müpaü quetineu'utüiri niuqui tuayame Sarütixisie memüyutixexeüriva vahesüa mümieme, Müpaü canainenü que mü'ane Cacaüyari 'iyariteya 'atahutame müvarexeiya, xuravesixi 'atahutame.

Neri müpaü nepütimate que pemütiyuriene. Sepa pe'ayenieretü pemüxasiva, pepümüqui.
² Quenanutahütüa, queneutatürücaria tita mücatimüve mütiyuhayevaxü mücü mümüximecü. Necacaüyari que matixeiya, nemasixeyiacacu ne, que pemütiyuriene peuyevese cuxi pemüraye'atüanicü.
³ 'Ayumieme nepaine, quetina'erivani que pemütiupitüarie que pemütiu'enaxü. Müpaü yaquetinecamieni, quetineuhayeva que pemütiyuriene hicü. Me xüca peca'anutahütüani, tinavayamepaü nepunuani. 'Asipepücatimaica quepaucuatücacu 'ahesüa nemunuani.
⁴ Siepüre hipame pepüvarexeiya teüteri Sarütixisie memütama yu'ixuriqui memücasevixima. Müme nehamatü meniu'uvacuni me'anacatuxatü, 'aixüa memüte'u'iyaricü vahesie müpaü mütinaquenicü.
⁵ Que mü'ane mürayu'iva, mücü vahepaü pütiquemaritüarieni 'ixuriqui mütuxacü. Que mütiteva nepücaheyeitüani haque macayasarie quename tucari hexeiya. Nepünehecüatani quename ne'imate, müpaü ne'utaitü ne'uquiyari hüxie hesüana miemete niuqui tuayamete vahüxie.
⁶ Xaütü netü mu'enaxü, que'i'enieca tita 'Iyari mütivatahüave memüyutixexeüriva.

Piratepiyasie memüyutixexeürivacai que mütivarunü'airi

⁷ Hicü müpaü quetineu'utüiri niuqui tuayame Piratepiyasie memüyutixexeüriva vahesüa mümieme, Müpaü canaineni que mü'ane Cacaüyarisie mieme müpasie, que mü'ane yuri maine, que mü'ane Raviri yavieya

macue'e. Mücü reuyepieyu xevitü pücareunani, reunayu xevitü pücareuyepieni. ⁸ Neri müpaü nepütimate que pemütiyuriene. Camüsü, quitenie müreyepie nepümasi'uxeiyasitüa. Xevitü püca'yüve müreunanicü. 'Esiva xEICüa türücariya pepexeiya peru nenuquisie yapepüticamie, pepüca'acu'imava quename pecanesimate pe'utaitü. ⁹ Tamüsü müpaü nepütivapitüaca müme Cauyumarie tuquitana memümiemete, müme Huriyusixi teüteriyari memüte'uyuterüva peru memücahüme, memüte'itava xEICüa. Tamüsü müme nepüvarahapani, me'a'ivarieme memütihüxima'unicü 'ahetüa. 'Ana müpaü mepütehetimani, nemümasinaqui'eriecü 'ecü. ¹⁰ Nenuquisie yapemüticatüacü petiuca'enivatü nehepaü, neta nepümasi'üviyani quepauca tucari maye'ani cuiepa naisarie, quepauca cuiepa memütama memü'inüasieni. ¹¹ Cuitü nepunuani. Queneuviya tita pemürexeiya, xevitü 'amuma camasi'unavairienicü 'a'inüari. ¹² Que mü'ane mürayu'iva, necacaüyari tuquitana nepicaqueni 'iquisaraütüme. Yuheyemecü püca'vayeyani hasuacu. Hesiena nepüra'utüani necacaüyari que mütiteva, necacaüyari quiecarieya Querusareme mühecua taheima macaneni necacaüyarisüa miemetütü que mütiteva, neta hecuamecü que nemütiteva. ¹³ Xaütü netü mu'enaxü, que'i'enieca tita 'Iyari mütivatahüave memüyutixexeüriva.

*Rautiseyasie   memüyutixexeürivacai   que
mütivarunü'airi*

¹⁴ Hicü müpaü quetineu'utüiri niuqui tuayame
Rautiseyasie   memüyutixexeüriva   vahesüa

mümieme, 'Ipaü canaineni que mü'ane Niuquieya Müse'i mütiteva, que mü'ane yaticamietü yuri haitü müyuecüata, que mü'ane misutüa tita Cacaüyari mütiunetüa. ¹⁵ Neri müpaü nepütimate que pemütiyuriene. Ni pepücase'i ha mühaütüpaü, ni pepücacuyuane ha mücuanapaü. Xüca tüma yemecü pehaütünique, xüca tüma pecuananique nusu. ¹⁶ Hicü masi 'esiva xeicüa xücamepaü pepü'ane pecacuanatü pecahaütütü. 'Ayumieme ne nemananatihayamücü neteta. ¹⁷ 'Ecü müpaü pecanaineni, Cari ne nepeucave, nepütita'iva, tixaü nepücareuyehüva pe'utaitü. 'Asipepücatimate que pemü'ane. 'Axa pepü'itüarie pepünenimayasiva, tuminicü pepümave, pepacüpe, 'ixuriquicü pepümave. ¹⁸ Nepümasita'imaiya, nehesüa queneunanai huru tuminiyari taipa mütapariyarieve. Mücücü pepeucaveni. 'Ixuriqui mütuxa queneunanaita pemenacatünicü. Mücücü pücamasiücünü que pemüti'ateviya pemavetü. Hüxi cuiniya 'uhayeyari queneunanaita pema'aviriexüanicü 'ahüxita. Mücücü pepeuniereni. ¹⁹ Queyupaümeme nemüvanaqui'erie, müme nepüvatate'a nepütiva'üquitüa neva'uximatüatü. 'Ayumieme 'aixüa 'anemecü quene'avaüriyani, quetineuhayeva que pemütiyuriene hicü. ²⁰ Neuxei 'itupari varita neputive neheihusunatü. Tevi xüca nesi'u'enieni ne'utaniucacacu, xüca reuyepieni, nepeutahani hesüana, hamatüana nepüticuani, 'iyata nehamatü püticuani. ²¹ Que mü'ane mürayu'iva, mücü necanipitüamücü nehamatü mayerünicü ne'uvenisie haque nemüti'aita, neta ne'uquiyarimatü que nemütiuya

'uvenieyasie nerane'ivaca. ²² Xaütü netü mu'enaxü, que'i'enieca tita 'Iyari mütivatahüave memüyutixexeüriva.

4

Muyuavisie nenevieri que memüte'ipitüa Cacaüyari

¹ Mericüsü mücü ne'uxeiyaca, tavari neneutaniere, mana nenixeiya quitenie reuyepiyacame muyuavisie. Que mü'ane nemu'eni matüaripaitü cuxinetapaü ti'eniürücüme nehamatü ticuxatame, mücü müpaü canetiniutahüave, 'Uva quenatiye'a. Nepümasixeyasitüani que mütüyüni 'arique vaüriyarica. ² Yapaucua 'Iyari pünesi'uvi. Mericüsü ti'aitame 'uvenieya mana puvecai muyuavisie. Xevitü 'uvenisie nacateitüni. ³ Que mü'ane mana macatei que mütüyuxexeyacai, casüpe teteyaripaü curunarina teteyaripaü tiniyuxexeyacaitüni. Cuvivi 'uveni 'aurie punierecai 'esümerarüta teteyaripaü tiyuxexeyatü. ⁴ 'Uveni 'aurie niti'ucaitüni 'uvenite xei teviyari heimana naucatü. 'Uvenitesie 'uquiravesixi menatecaitüni xei teviyari heimana yunaucatü me'anacatuxatü, yumu'usie huru mumayari me'anamanatü. ⁵ Mücü 'uveni manuvecaisie mana nivayemerücacaitüni neyeyuanecaitüni neyetürarücacaitüni. Cüxeme mana canicutatavecaitüni 'uveni hüxie 'atahutatü. Cüxemete Cacaüyari 'iyariteya canihücütüni 'atahutatü. ⁶ 'Uveni hüxie haramarapaü tiyuxexeyatü pucumacai xicüripaü 'anetü tete manuyehecüapaü tiyuxexeyatü.

'Uveni 'aurie naisarie mana meniu'uvacaitüni memayeneniere yunaucatü, mehahüxitücaitü yuhüxie yuvarita naisarie. ⁷ Mexüacame mayepaü pütüyuxexeyacai, hutarieca 'utüana mieme puixipaü pütüyuxexeyacai, hairieca mieme tevipaü paye'anecai, naurieca mieme verica mütaviximepaü pütüyuxexeyacai. ⁸ Mücü yunaucatü memayeneniere yuxexütü 'ataxeime 'anayari mecanexeyacaitüni, naisarie yuxetüapaitü menahüxitücateitüni. Tucaricü tücaricü mepüca'uxipivavecai müpaü me'utiyuatü, Canipasieca, canipasieca, canipasieca Ti'aitame mücacaüyari nai mütürücaüye, Que mü'ane 'amuyeicacai, Que mü'ane 'amuyeica, Que mü'ane 'umamie.

⁹ Quepaucua müpaü memutiyuaneni müme memayeneniere, 'Aixüa quecuxaxasivani, ve'emetütü quemarivani, pamüpariyusi quepitüarieca que mü'ane 'uvenisie maca, que mü'ane mayeniere yuheyemecü, me'utiyuatü, ¹⁰ 'uquiravesixita xei teviyari heimana yunaucatü mepütihüxima'uni que mü'ane 'uvenisie maca hüxie. Nenevieri menipitüaca que mü'ane mayeniere yuheyemecü, yumumate meneucamanani 'uvenieya hüxie müpaü me'utiyuatü,

¹¹ Tati'aitüvame Tacacaüyari 'acu, 'Aixüa pepütüca'iyari 'Ahesie mütinaquenicü 'Aixüa pemücuxaxasivanicü Ve'eme pemümarivanicü

Petürücaüyetü pemümarivanicü.
 'Ecü nai pepütünetüa.
 Müpaü mümatinaquecü
 'Apütüve naitü,
 'Ayumieme pütünetüarie.

5

Xapa mutacuicuiya, Muxa Nunusi

¹ Mericüsü que mü'ane 'uvenisie macatei yuserieta hehuriecame neniuxeiya xapa mutacuicuiya naisata müraca'utüarie 'atahuta seyuyaricü meumanariexüa. ² Hicü nenixeiya niuqui tuayame mütürücaüyecai müpaü mutayü carima, Quepaicü 'aixüa pütüca'iyari hesiena mütinaquenicü mitaveracü xapa, hexünaxüame seyuyari. ³ Muyuavisie cuiepa cuietüa ni xevitü pücaüyecai mitaveracü xapa, mixeyacü. ⁴ Ne vaüca neputasuacacai xevitü mücataxeiyarievecaicü 'aixüa tiuca'iyaritü hesiena mütinaquenicü mitaveracü xapa, mixeyacü. ⁵ Müme 'uquirasi xevitü müpaü netiniutahüave, Pepüca'utasuacani. Neuxei, mayepaü marivetü Cura nuvarieyasie miemetütü Raviri quie mutine nana, mücü pürayu'ivaxü, püyüve mitaveracü xapa, hexünaxüame seyuyari 'atahutame.

⁶ Hicü mana neneutaniere. 'Uveni 'aurie yunaucatü memayeneniere vahixüapa 'uquiravesixi vahixüapa nenixeiya Muxa Nunusi mana 'uveme. Mumieripaü pütüyuxexeyacai, 'atahuta 'avayari 'atahuta hüxiyari pexeyacai. Hüxiteya Cacaüyari 'iyariteya canihücütüni 'atahutatü, naisarie cuiepa meutanü'ariexüa. ⁷ 'Iya 'aura nayani, que mü'ane 'uvenisie macatei yuserieta mehuriecai xapa nihuritüani.

8 Quepaucua xapa muhuritüarie, yunaucatü memayeneniere xei teviyari heimana yunaucatü 'uquiravesixi yunaitü meniutihüxima'uni Muxa hüxie. Yuxexuitü harupa meniu'ücaitüni huru xacüyari mepu'ücai 'ücuacü hüpüneme. 'Ücua Cacaüyari teüterimama vanenevieri canihücütüni.

9 Hicü cuicari hecuame meniutacuica müpaü me'utiyuatü,

'Aixüa pepütiuca'iyari

'Ahesie mütinaquenicü

Pemenuhurienicü xapa

Pemexünaxüanicü seyuyari,

'Ecü pemumieriecü.

'Axuriya mutayeuricü

Cacaüyarisie mieme

Pepüvarutinanai teüteri

Pevaxünaque,

Yunaime nuivarite

Vahesüa miemete hipatü

Naime niuquicü memutiniuca

Naisarie cuiepa quiecatari

Yunaime teüteriyari vahesüa miemete.

10 Tacacaüyari teüterimama

Pepüta'ayeitüa

Tati'aitüvametücacu 'iya.

Mara'acate pepüta'ayeitüa.

Cuiepa tepüte'aitani.

11 Hicü neheutaniereca neni'enieni tita yumüireme niuqui tuayamete vaniuquipaü müti'eniüriücücai. 'Uveni 'aurie memayeneniere va'aurie 'uquiravesixi va'aurie meniti'ucaitüni müireme miyuniyari meyupaümetü. 12 Müpaü carima meniutiyuanecaitüni,

Muxa mumierie
 'Aixüa catiniuca'iyarini
 Hesiena mütinaquenicü
 Türücaüyetü heucavetü
 Timaiwetü yüvetü
 Mumarivanicü
 Ve'eme mücuxaxasivanicü
 'Aixüa mücuxaxasivanicü
 Visi müticühüavarüvanicü.

¹³ Hicü naitü mütiunetüarie muyuavisie cuiepa
 cuietüa haramarasie, naitü mana mütitama, nai
 nenu'enieni müpaü 'utaineme,
 Que mü'ane 'uvenisie maca,
 Muxa meta,
 Visi mequetecühüavarüvani,
 Ve'emetete mequecuxaxasivani,
 Visi mequecuxaxasivani,
 Mequete'aitani yuheyemecü.

¹⁴ Memayeneniere yunaucatü müpaü
 meniutiyuanecaitüni, Mücü niuqui canise'ini,
 me'utiyuatü, 'uquiravesixi me'utihüxima'ucacu
 nenevieri me'ipitüacacu que mü'ane yuheyemecü
 mayeniere.

6

Xapa seyuyari

¹ Mericüsü neneutaniere quepaucua Muxa
 Nunusi mixünaxü xeime 'atahuta seyuyarisie
 mieme. Yunaucatü memayeneniere xeime
 nenu'enieni müpaü haineme türanaripaü
 ti'eniürücüme, Quenaye'a, queneuxeiya,
 'utaineme. ² Hicü neneutaniere. Camüsü
 cavaya meutuxa mana panieresai. Que
 mü'ane hesiena macatei tupi pacuecai. Muma

cananutimaniyarieni. Rayu'ivarümetü neyani, rayu'ivaque meta.

³ Hicü quepaucua mixünaxü seyu hutarieca mieme, mayeniere neniuenieni hutarieca mieme müpaü 'utaineme, Quenaye'a queneuxeiya.

⁴ Hicü xevitü cavaya nivayeyani heuxuretü. Que mü'ane hesiena macatei müpaü catiniupitüarieni müvamuinanicü cuiepa memütama 'aixüa memücateyuxeiyanicü, memüyucuinicü. 'Ixi para 'amütevi pucueitüarie.

⁵ Hicü quepaucua mixünaxü seyu hairieca mieme, mayeniere neniuenieni hairieca mieme müpaü 'utaineme, Quenaye'a queneuxeiya. Hicü neneutaniere. Camüsü cavaya meuyüvi mana panieresai. Que mü'ane hesiena macatei quiru ti'inünütame nahapacaitüni yumamasie. ⁶ Hicü xeime neniuenieni yunaucatü memayeniere memati'ucai hixüapa heyeniucame que müti'eniüriücücai. Müpaü niutayüni, Türicu merie cacuniyari müpaü quetinaye'atüa xei tucari que müti'iva tevi, sevara meta xei cacuniyari yaxaicüa raye'arücame. 'Asipepüca'iyurieni viya caxie xEICÜA.

⁷ Hicü quepaucua mixünaxü seyu naurieca mieme, mayeniere neniuenieni naurieca mieme müpaü 'utaineme, Quenaye'a queneuxeiya. ⁸ Hicü neneutaniere. Camüsü cavaya meucutuxie mana panieresai. Que mü'ane hesiena macatei Tacucuyame catinitevacaitüni. Müquite vahüveme 'utüana niveiyacaitüni. Heiserie mecaniupitüarieni cuiepa memütama vahepaüsita, nauca taparisie mieme, xei tapari vahepaüsita

que memüteyupaüme, memüvacuinicü 'ixiparacü hacacü cuiniyacü cuiepa miemete yeutari vacü.

⁹ Hicü quepaucua mixünaxü seyu 'auxüvirieca mieme, mürayutimavatüretüa me'ateme nenivaruxeiya 'iyarite, müme memucui'ivaxü Cacaüyari niuquieyasie memüteviyacaicü, hesiena memiemetetütü memüyuhecüatacaicü, müme va'iyarite. ¹⁰ Carima meniutihivacaitüni müpaü me'utiyuatü, Cusiyari 'acu pemüpasie yuri pemaine, quepaucuaque petivatahüaveni, quepaucuaque tatacuri petivapitüani cuiepa memütama taxuriya memutayeuricü. ¹¹ Hicü yuxexütü mecaniuhuritüarieni 'ixuriqui mütuxa memenacatünicü. Müpaü mepüte'utahüavarie memü'uxipiecacü yareutevicacu 'acuxi, te'uximayatamete memücayunaitütücaicü cuxi va'ivama memücul'ivaquecai vahepaü.

¹² Hicü neneutaniere quepaucua mixünaxü seyu 'ataxevirieca mieme. 'Ana cuie carima niutayuanecaitüni. Tau puyürixü 'ücari müyüvipaü. Meseri naitü xuriyapaü 'anetü nayani. ¹³ Xuravesixi muyuavisie memeucatecai meniucaxürieni cuiepa, xapasie que müticaxürüve tacariyari carima 'ucu'ecacacu. ¹⁴ Muyuavi hixüapa pusanixü xapa mütacuicuiyanipaü. Naitü yemurite cuiepa haramara hixüapa mayemata xaüsie püta pupasi, haque mütinierecai pumavecai. ¹⁵ Hicü cuiepa te'aitamete vavemete cuyaxi va'uquiyarima memeuca'ucai memütürücvicai, yunaitü vaüriyarica memüte'uximayatametetücai memüyünü'acaita, yunaitü meniuyuti'avietaxüani terüta 'aitüa hürisie. ¹⁶ Müpaü metenitahüave

hürite 'aite, Quetananucanama, quetaneuti'avieta catasixeyiacü que mü'ane 'uvenisie maca Muxa Nunusi catasihecanicü. ¹⁷ Tucari mümarive canaye'aniri quepaucua memüyeha'ani. Quepai püyüve 'amuveni, meputiyuanecai.

7

Queyupaümetü memuseyumarie

¹ Mericüsü 'ana niuqui tuayamete nenivaruxeiya yunaucame. Taserieta ta'utata tahixüapa tasutüa meti'utü meninenacaitüni 'eca, naisarie müca'uyeicanicü cuiepa haramarasie naime cüyesie. ² Hicü xeime neniuxeiya niuqui tuayame tau manatineica 'utimiecame, Cacaüyari mayeniere seyuya 'acuetü. Hicü carima nivarutahivieni niuqui tuayamete yunaucame, müme müpaü memütepitüaricai 'axa memiyurienicü cuie haramara. ³ Müpaü niutayüni, Mexicuxi 'axa xepüca'iyurieni cuie haramara naime cüye, tecavati'inüaritüavavecacu tacacaüyari te'uximayatametemama vacanata. ⁴ Hicü 'inüarite nenetimani, que memüteyupaümecai memuti'inüaritüarie. Xei sienituyari miriyari heimana huta teviyari miriyari heimana nauca miriyari meyupaümetü mecaniu'inüaritüarieni 'Ixaheri xiüyarimama. Xexitü nuivarite mepuxuavecai. ⁵ Cura nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari mecaniu'inüaritüarieni, Xuveni nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, Cari nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, ⁶ 'Aseri nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari,

Nepütari nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, Manasexi nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, ⁷ Simiyuni nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, Revi nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, 'Isacari nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, ⁸ Savuruni nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, Cuse nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, Venicamini nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari mecaniu'inüaritüarieni.

Meyümüiretü memanacatuxacai

⁹ Mericüsü 'ana neneutaniere. Camüsü teüteri mecaniyümüirecaitüni, tevi pücaýüvecai müvaruti'inüatacü. Yunaime teüteriyari vahesüa mecanimiemetetücaitüni, yunaime nuivarite vahesüa mepümiemetetücai, naisarie cuiepa mepüquiecataritücai, naime niuquicü meputini-ucacai. Mana meniti'ucaitüni 'uveni hüxie Muxa hüxie me'anacatuxatü, tacü me'a'ütü yumamasie. ¹⁰ Carima müpaü meniutiyuanecaitüni, Catiniyuvicueisitüvametüni tacacaüyari 'uvenisie maca, Muxa meta. ¹¹ Yunaitü niuqui tuayamete mana meniti'ucaitüni 'uveni 'aurie, 'uquiravesixi va'aurie, yunaucatü memayeneniere va'aurie. Hicü meniutihüxima'uni 'uveni hüxie. Nenevieri mecanipitüani Cacaüyari ¹² müpaü me'utiyuatü, Niuqui canise'ini.

Visi queticühüavarüvani
 'Aixüa quecuxaxasivani
 Timaiwetü quemarivani

Pamüpariyusi quepitüarieca
 Ve'eme quexasivani
 Türücaüyetü yüvetü quexasivani
 Tacacaüyari yuheyemecü.
 Müpaü xeicüa cani'aneni.

¹³ Mericüsü xevitü müme 'uquirasi müpaü canetiniutahüave, 'Ime memanacatuxa quehate. Haque mepeyecü. ¹⁴ Ne müpaü netinicühüaveni, Neuxei, masi 'ecü yapepütimate. 'Iya nerahüave, 'Ime mecanihümetüni memu'axüa vaücava me'uximatüarieca. Meniti'ecua yu'ixuriqui, menitituriya Muxa Nunusi mumieriecü. ¹⁵ 'Ayumieme Cacaüyari 'uvenieya hüxie meniti'uni.

Tucaricü tücaricü
 Hesiena mieme meteni'uximayaca tuquitana.
 Que mü'ane 'uvenisie maca
 Püvateütani va'üviyatü.

¹⁶ 'Uxa'atüni varie
 Mepücaheuhacacuicuni,
 Mepücaheuharicuni.
 Tau püçavaxürimütüaca,
 Xüri püçava'uximatüaca.

¹⁷ 'Uveni manuve 'aurie
 Mücü Muxa mana 'uветü
 Mücü püva'üviyani
 Muxasi vahüvemepaü yüanetü.
 Püvacavitüneni
 Naisarie haixa mücuneniere
 Mana meharetü mepayeyuyurini.
 Cacaüyari naime va'ucai
 Cana'itiexüamücü vahüxita.

8

Seyu 'atahutarieca mieme

¹ Mericüsü quepaucua mixünaxü seyu 'atahutarieca mieme, muyuavisie cayuvatü putamarixü merie hurayari yacütütü. ² Hicü niuqui tuayamete Cacaüyari huxie memüti'u necanivaruxeiya 'atahutame. Cuxineta meniuta'ütüarieni 'atahutame. ³ Hicü xevitü 'aura nayani niuqui tuayame. Mürayutimavatüre niutaqueni huru pusiari 'ahanatü. Vaüca 'üca visi mu'üa caniutuitüarieni, yunaime Cacaüyari teüterimama vanenevierisie mieme, mimavanicü mürayutimavatüresie hurucü muveviya 'uveni huxie maniere. ⁴ Hicü 'üca cuauniyari niuti'enirümecaitüni Cacaüyari teüterimama vanenevierisie mieme, niuqui tuayame 'etucacu Cacaüyari huxie. ⁵ Hicü niuqui tuayame 'enuhanaca pusi, 'itahüniyaca tai mürayutimavatüre mieme, neihüani cuiepa. Pecutürrücacai putayuanecai pucumerücacai cuie putayua.

Cuxinetate

⁶ Hicü niuqui tuayamete 'atahutatü, 'atahuta cuxinetayari mema'ücai meniuyucuha'aritäni memitihüsienicü.

⁷ Hicü mexüacame nitahüsüeni yucuxineta. Te taimatü xuriya nütü neucaxüriyani cuiepa. Cuie 'esivatücacu xei terisi niutataiyarieni cüyexi 'esivatücacu xei terisi meta, 'üxa müsisiüravi naitü niutataiyarieni.

⁸ Hicü hutarieca mieme niuqui tuayame nitahüsüeni yucuxineta. Yemuripaü tiyuxexeyatü 'enetü tatü neucahüiyani haramarasie.

Haramara 'esivatücacu xei terisi xuriya nayani. ⁹ Haramarasie memüye'uva 'esivatücacu xei terisi meniucuini. Naviyasixi meniutatümaiyarieni 'esivatücacu xei terisi.

¹⁰ Hicü hairieca mieme niuqui tuayame nitahüsieni yucuxineta. Taheima 'acaneca cuiepa niucaveni xurave 'enetü cüxemepaü tatü. Hatuxame haixa mücunenieresie 'esivatücacu xei terisisie niucaveni. ¹¹ Xurave Masivi catinitevacaitüni. Ha 'esivatücacu xei terisi hasivitü nayani. Yümüretü teüteri meniucuini ha masiürixücü.

¹² Hicü naurieca mieme niuqui tuayame nitahüsieni yucuxineta. Tau puveiya 'esivatücacu xei terisi, meseri yaxeicüa, xuravesixi yaxeicüa. Niucuyüre, tucari mücahecüacacü 'esivatücacu xei terisi, tücarita yaxeicüa.

¹³ Hicü neneutaniere. Niuqui tuayame nenu'enieni muyuavi hixüapa 'aviximeme, carima müpaü 'utaineme, Xüa 'ui, xüa 'ui, xüa 'ui que me'itüarieni cuiepa memütama quepaucua hipatü cuxineta mütihüsierieni haicatü, quepaucua niuqui tuayamete memitihüsieni.

9

¹ Hicü 'auxüvirieca mieme niuqui tuayame nitahüsieni yucuxineta. Xurave neniuxeiya taheima mieme cuiepa 'ucavecu. Müvatixavasio mieme yaviyari caniucueitüarieni cümana müreyepienicü meucatevasie. ² Hicü tineuyepieni müvatixavasio. Hicü meucatevasie cuauni nivatineicani teca 'amüpa cuauniyaripaü 'anetü. Tau cahecüacacu pucuyürixü, ca'anuyehecüatü patüa cuauni müvatineicaicü müvatixavasio. ³ Hicü cuaunisata mehatinexüaca, cuiepa menivacüne 'usicari.

Türücariya mecaniupitüarieni yaxeicüa terücaxi cuiepa miemete que memütetürücavi. ⁴ Müpaü meteniutahüavarieni, 'asimemüca'iyurienicü cuiepa mieme 'üxa, naime müsisiüravi naime cüye, masi 'axa memüvayurienicü teüteri Cacaüyari seyuya memücahexeiya yucanata. ⁵ Müpaü meteniupitüarieni, memücavacuinicü, masi memüva'uximatüacacü 'auxüme meseri. Que memüteva'uximatüacai, yaxeicüa mecaniyüacaitüni cumu quepaucua tevi terüca miquei. ⁶ Mücü tucarisie teüteri mepeucuicuni peru mepüyutatexieni memücuinicü. Mepüyuvautüveni memücuinicü, peru müiya püyuta'una, vahesie pumaveni.

⁷ 'Uscari que memüteyuxexeyacai, cavayasixi memücuha'arisie cuyacü mecani'anenecaitüni. Yumu'usie huru mumayaripaü 'aneneme menanutimanacaitüni. Yühüxie teüteri que memüte'aye'anene müpaü mepaye'anenecai müme. ⁸ 'Ucari vahepaü mepüte'ucüpacai. Vatame mayesi vatamepaü pü'anenecai. ⁹ Tepüapaü 'aneneme mepanacatütücatei yutavisie. Yu'anacü meputixuvarücacai, cuyaxi vacaxetatepaü que mütiuyuatüca cavayasixi mehehapacacu cuyacü meheutanausaxüaximetü. ¹⁰ Vacuaxi terücaxi vacuaxipaü cani'anenecaitüni 'anuyemümüsütü. Yucuaxicü mecanitürücavicaaitüni, 'auxüme meseri 'axa memüvayurienicü teüteri. ¹¹ Que mü'ane mütiva'aitüvacai niuqui tuayame canihücütücaaitüni mana müre'aitacai meucat-evasie. Hepürayusixi vaniuquicü 'Avaruni catinitevacaitüni, Cüriyecusixi vaniuquicü Tiyuca'uname titevatü.

12 Naye'aniri, xüa 'ui matüari que mutayü. 'Arique cuxi canaye'amücü hutacüa xüa 'ui que mutayü.

13 Hicü 'ataxevirieca mieme niuqui tuayame nitahüsieni yucuxineta. Haqueva meve mürayutimavatüre nauca 'avayari mexeiya hurücü müveviyatüca Cacaüyari huxie muve, 'ava hixüapa 'utaniucame xeime neniuenieni.

14 Müpaü tinitahüave 'ataxevirieca mieme niuqui tuayame cuxineta macuecai, Niuqui tuayamete quenivarutixüna yunaucame, müme hatuxame 'amüpasie 'Eupürate mütitevasie memanutaxüriya.

15 Hicü meniutixünarieni yunaucatü niuqui tuayamete memücuha'arisiecai мүcü hurayari мүcü tucari мүcü meseri мүcü viyari mecuevietü, memüvacuinicü teüteri 'esivatücacu xei terisi. 16 Vacuyaxima cavayasixi vahesie mematecai huta sienituyari miriyari miriyari mecaniyupaümecaitüni. 'Inüari nenetimani.

17 Hicü heinüsitapaü nepütünierixü, 'ipaü me'aneneme nenivaruxeiya cavayasixi, müme vahesie mematecai meta. Yutavisie menezacatütücateitüni tepüa mayetaimaüyetücatei mayecuauniyatücatei mayetataxavi 'asupürepäü. Cavayasixi vamu'u mayesi vamu'upaü cani'anenecaitüni. Vateta nivayeneicacaitüni tai cuauni 'asupüre. 18 Haica cuiniyayaricü meniucuini teüteri 'esivatücacu xei terisi, taicü cuaunicü 'asupürecü vateta müvayeneicacaicü.

19 Cavayasixi yütürücarिया mecanexeyacaitüni yuteta yucuaxisie. Vacuaxi cuterixi vahepaü cani'anenecaitüni 'anutimu'utücaitü. Mücücü 'axa mepüvayuriecai.

20 Hipatü teüteri mepüca'ucui'ivaxü mevacuicacu. Müme mepücatehayevacai mete'ayexeyatü tita yumamacü memütevevie. Mepücatehayevacai nenevieri mevapitüatü cacaüyarixi 'axa memü'anene, huru pürata vürunise tete cüye cacaüyarixiyari sepa memücaheuneniere memücaheu'enana memücaheucünivave. 21 Mepücatehayevacai que memüteyumemivacai que memüteyuquevayacai que memütevacumaüvacai müme memücava'üitamatücai memücavacünamatücai, que memütenavayacai.

10

Niuqui tuayame xapa mahuriecai

1 Hicü xeime niuqui tuayame neniuxeiya türücaüyeme taheima 'acamiename, haivitüri 'anacatücüme, cuvivi 'anamacame yumu'usie. Taupaü nayexavatücaitüni yühüxie, 'ücateya tai 'iquisaraüyaripaü pütüyuxexeyacai. 2 Yumasie xapa nahuriecaitüni 'esiyeume verime. Yuserieta niutaqueni haramarasie, yu'utata cuiepa. 3 Hicü carima niutaniuni maye que mütiuhiva. 'Utaniucu, 'atahuta türanariyari niuyuanı. 4 Quepaucua muyua 'atahuta türanariyari ne nepütiti'utüaniquercai. Xeime neniuenieni taheima müpaü haineme, Seyücü queneunama tita pemütü'eni müretüranaxü 'atahuta türanariyari, yapepücaraca'utüani. 5 Hicü mücü niuqui tuayame nemuxeı haramarasie cuiepa 'uveme, yuserieta neutimeni muyuavisiepaitü. 6 Niuyuhürütüani 'ieniecacu que mü'ane yuheyemecü mayeniere, que mü'ane mitivevi muyuavi tita muyuavisie mütixuave cuie tita cuiepa mütixuave haramara tita

haramarasie mütixuave naime mütiutivevi. Müpaü niutayüni, 'Ari hicürixüa neutipareri, ⁷ masi quepaucua 'atahutarieca mieme niuqui tuayame mütaniuni, quepaucua mitahüsieni yucuxineta, 'ana tita Cacaüyari mütiuti'avietaxü canaye'amücü caniunüre, que mütivacuxaxatüvacai texaxatamete hesiena mieme memüte'uximayacai.

⁸ Hicü que mü'ane nemu'eni taheima 'utaniucame, mücü tavari pünesi'utahüavixü müpaü 'utaitü, 'Uma quenemie, quenahuri 'iya xapa 'esimüyeva muveri niuqui tuayame mehurie haramarasie cuiepa 'uветü. ⁹ Hicü neneyani niuqui tuayamesüa müpaü neticühüavetü munesihuritüanicü xapa 'esimüyeva. 'Iya müpaü netinicühüaveni, Quenanuhurisü queneutacua'i. 'Ayuriepa pasiüre, peru 'ateta xietepaü pacacare. ¹⁰ Hicü xapa 'esimüyeva ne'anuhurieca niuqui tuayame mehuriecai, nenitacuani. Neteta xietepaü pacacarixü. Quepaucua nemitacuai, neyuriepa hasivitü nayani. ¹¹ 'Iya müpaü pünetiutahüavixü, Neuyeveca 'ecü tavari Cacaüyarisie mieme pemüticuxatanicü yumüireme nuivarite vahepaüsita naisarie cuiepa miemete vahepaüsita müireme niuquicü memütiniuca vahepaüsita yumüireme te'aitamete vahepaüsita.

11

Tehecüatamete yuhutatü

¹ Mericüsü haca necaniucueitüarieni ti'inünütamepaü 'aneme. Müpaü netini-utahüavarieni, Quenanucuquexi, Cacaüyari tuquieya queneuti'inüata mürayutimavatüre meta, mümeta memüyunenevietüve tuquipa

quenivaruti'inüata. ² Tuqui tacua queneuhayeva xeicüa. Pepüca'iti'inüata, mana memupitüaricü nuivarite hipatü. Müme meniquesticuni Cacaüyari quiecariena huta teviyari heimana huta meseri. ³ Neri yuhutame necanivarexeiyani tehecüatamete. Müme nepüvatiyasani que memüte'unenierixü müpaü memütecuxatanicü xei miriyari heimana huta sienituyari heimana haica teviyari tucari, maixa me'anacatütücaitü hiverica hepaüsita.

⁴ Huriva cüyeyari hutatü, cüxeme hutatü cuie cusiyari hüxie müti'u, 'ime mecanihümetüni. ⁵ Xüca xevitü 'axa vayuriemücünü, tai püvayeneica vateta, püvatixüsitüani müme memüvaraye'unie. Müpaü catinimieriemücü que mü'ane 'axa müvayuriemücü. ⁶ Müme heiserie mecanexeyani memeitinanicü muyuavi mücacaviyecü mexi metecuxata. Heiserie mecanexeyanita ha hepaüsita, xuriya memayeitüanicü, memüvativanicü cuiepa memütama naima cuiniyacü sepa quepaümexa mütivanaque. ⁷ Quepaucua meminüni müpaü metehécüatatü, yeutanaca meucatevasie matine vara'ivamütü püyumieneni. Vara'ivame nivacuimücü. ⁸ Vacaxarite quiecarri hixüapa pütiheni quiecarri 'amacuyevasio. 'Iyari que mütimate 'inüaricü, Suruma catinacutévaca, 'Equipitu meta racuteva mücü quiecarri. Mana Tati'aitüvame curuxisio caniumierieni. ⁹ Hipatü naisario cuiepa miemete, nuivarite vahesüa miemete müireme niuquitecü memutiniuca vahesüa miemete yumüireme teüteriyari vahesüa miemete yunaitü menixeyiacuni vacaxari haica

tucari heimana merie tuca. Mepücavataunieni memücateuquiyanicü vacaxari teuquiyapa. ¹⁰ Cuiepa memütama mepüyutemamavieca mevaxeyatü, temavierica mecanexeyacacuni, 'imiquieri mepüyutanü'airixüani, texaxatamete yuhutatü memüva'uximatüacaicü cuiepa memütama. ¹¹ Hicü haica tucari heimana merie tuca 'anucayacu 'iyari nieritüvame nivaruviya Cacaüyari heiyenü'acu. Yü'ücatecü menanucu'uni, müme memüvaruxei cuini mieme meniutimamani. ¹² Hicü xeime meniu'enieni taheima 'utaniucame müpaü mütivarutahüavixü, 'Uva xequenanicüni. Muyuavisie menanuticüne haivitürisata, müme memüvaraye'uniecai mevaxeyacacu. ¹³ 'Anari cuie carima niutayuani. Quiecaritapa xEICÜa nacaxürieni tamamata taparisie mieme xei tapari. 'Atahuta miriyari meyupaümetü teüteri meniucui'iva cuie 'utayuacu. Hipatü meneumamacaitüni, 'aixüa metenicuxatacaitüni Cacaüyari taheima macave hepaüsita. ¹⁴ Naye'ani xüa 'ui hutarieca que mutayü. Cuitüva canaye'amücü hairieca xüa 'ui que mutayü.

Cuxineta 'atahutarieca mieme

¹⁵ Hicü 'atahutarieca mieme niuqui tuayame nitahüsieni yucuxineta. Hicü carima menetiniucacaitüni muyuavisie müpaü me'utiyuatü, Hicüsüari Tati'aitüvamematü hesüana mieme Cürisitumatü, müme cuiepa mete'aitatü mecanacüne. Catini'aitacamücü yuheyemecü. ¹⁶ Hicü 'uquiravesixi xei teviyari heimana yunaucatü Cacaüyari huxie mematecai

'uvenitesie, müme meniutihüxima'uni. Nenevieri
 mecanipitüani Cacaüyari ¹⁷ müpaü me'utiyuatü,
 Pamüpariyusi tepümasipitüa
 'Ecü Ti'aitame Cacaüyari
 Naimecü pemütürücaüye 'acu,
 Que mü'ane 'amuyeicacai
 Que mü'ane 'amuyeica,
 Que mü'ane 'umamie
 'Ecü pecanihücütüni,
 Penisutüani
 'Acümana peyüanetü
 Cuini mieme que pemütitürücaüye.

Penisutüani

Peti'aitatü.

¹⁸ Nuivarite meniha'acaitüni,

Peru 'ahaxüa canaye'ani,

Tucari raye'a

Pemüvatahüavecü müquite,

Va'ivarica pemüvaminicü

'Ahesüa miemete te'uximayatamete,

Texaxatamete,

Cacaüyari teüterimama,

Müme memümateheueyhüviri

Que mü'ane pemühücü,

Türi 'uquiravesixi yunaitü.

Naye'ani meta

'Ecü pemüvaseviximanicü

Müme cuie memüseviximaçai.

¹⁹ Mericüsü Cacaüyari tuquieya ca-
 neuyepiere muyuavisie. Cacuni türatuya
 mü'inüariyari canimasiücücaitüni tuquita
 yecaitü. Nivayemerücacaitüni neyeyuanecaitüni
 neyetürarücacaitüni cuie niutayuanı te 'enenetü
 niucaxürieni.

12

'Uca cumatü

¹ Mericüsü 'inüari masiücütü nayani muyuavisie marivetü. 'Uca mana nanierecaitüni tau 'anacatütü meserisie 'avetü, yumu'usie muma 'anamatü tamamata heimana huta xuravesixi mumayari ² nunusi 'ayetütü. Niutahivacaitüni 'icucuinecacu cui tinivenique. ³ Xevitüta masiücütü nayani muyuavisie 'inüaritütü, cu 'epatü heuxuretü 'atahuta mu'uyari hexeyiatü, tamamata 'avayari hexeyiatü, yumu'utesie 'atahuta mumayari 'anamanatü. ⁴ Yucuaxicü nivanacahapani xuravesixi muyuavisie 'esivatücacu xei teresi, nivareucaxürieni cuiepa. Cu 'amüpa 'uca mütiniverümecai hüxie niuhuni 'icuaimitü nu'aya quepaucua mütiniveniquecai. ⁵ Hicü 'uquitüme niutiniveni, que mü'ane yunaime nuivarite tiva'aitüvame mayani, que mü'ane tepüa 'isüyari müticueni. Nu'aya panutivitüqueie Cacaüyarisüa 'uvenieya macavesiepatü. ⁶ Hicü 'uca niuyuta'una macumavesiepai, haque Cacaüyari meicuha'aritäiri mana me'üviyarienicü xei miriyari heimana huta sienituyari heimana haica teviyari tucari.

⁷ 'Ana cuya niutaveni muyuavisie. Miyeri, niuqui tuayametemama yunaitü menisütüani cumatü meyucuitüvetü. Cu niyumienecaitüni, niuqui tuayametemama hepaüna, ⁸ peru mepüyatatexi, huyeri pumavecai memütenuquenicü muyuavisie. ⁹ Hicü mücü cu 'amüpa, mücü cu matüaripai mümieme Cauyumarie mütiteva Satanaxi mütiteva, que mü'ane mütiva'irüviya yunaime cuiepa memütama,

mücü cananuyehüiyani mana. Cuiepapai neucahüiyani, niuqui tuayametemama 'utümana meneucaxüriyani mana.

¹⁰ Hicü xeime neniuenieni müpaü mutayü carima, Hicürixüa canaye'ani, canimasiücünü tacacaüyari que mütiyuvicueisitüva que mütitürücaüye que müti'aita. Canimasiücünü Cürisitu heiserie que mürexeiya hesüana miemetütü. Que mü'ane müvaxaneta ta'ivamarixi, mücü cananuyehüiyani, que mü'ane tacacaüyari hüxie müvaxanetai tucariçü tucariçü. ¹¹ Mümeri mene'iva Muxa xuriyayacü, memütecuxatacaicü meyuhecüatatü, yutucari memücauyucueririecaicü sepa memucui'ivaxü. ¹² 'Ayumieme

quene'atemavieca muyuavi 'acu, xeme muyuavisie xemetitei xequeneyutemamavieca. Xüa 'ui cuiepa xemütama haramarasie xemütama. Cauyumarie neucahüiyani xehesüa cui ha'atü müpaü timaitü, yapaümexa xeicüa püyüveni.

¹³ Mericüsü quepaucua cu müpaü müretima cuiepapai macahüiya, niveiyacaitüni mücü 'uca 'uqui mutinivexü. ¹⁴ Hicü 'uca

caniupitüarieni ma'anatücanicü verica 'amünenapaü, macumavesiepai manuvienicü yuhyeripa, haque müca'ixeyacü cu, haque müremiquieca xei viyari, 'ariqueta huta viyari, 'ariqueta merie viyari. ¹⁵ Hicü cu

hatuxamepaü pame ha nanatihayani 'uca 'utüma 'enuhausitüanique. ¹⁶ Peru cuie nipareviecaitüni 'uca. Nivatixavare, muva neucayeurieni hatuxame cu menatihayaxü yuteta. ¹⁷ Hicü

cu niuyeha'ani 'uca hepaüsita. Neyani müyumienenicü, hipame hesiena memüyenunuiva

varaye'unietü, müme yamemütecahu Cacaüyari que müti'aita, memüyuhecüata Quesusisüa memiemetetütü, müme varaye'unietü.

13

Yeutari yuhutatü

¹ Mericüsü mana ne'utaqueca xiücaripa hara-mara tesita, yeutanaca neniuxeiya haramarasie 'anatiyeiximeme. Tamamata 'avayari nexeiya-caitüni, 'atahuta mu'uyari meta, 'avateyasie tamamata mumayari nanamanacaitüni. Mu'uteyasie püra'utücatei que mütiyuseviximacai 'axa titevatü.

² Mücü yeutanaca nemuxei tüvepaü catiniyuxex-eiyacaitüni, husepaü re'ücatü, mayepaü retenitü. Hicü cu 'amüpa nipitüani yütürücariya, heiserie nipitüanita müti'aitanicü 'uvenisie 'acaitü haque cu müre'aitacai, heiserie vaüca nipitüanita. ³ Mu'uya xevitü mumieriepaü pütüyuxexeyacai, peru que mütiucuinxü nanayehüiyani sepa mümüximecai.

Yunaitü cuiepa memütama meni'iyarixiecaitüni me'ixeyatü yeutanaca, hesiena mepüteviyacuai.

⁴ Nenevieri menipitüani cu, mücü heiserie mip-itüacü yeutanaca. Yeutanacata nenevieri menip-itüani müpaü me'utiyuatü, Quepaicü mücü yeutanacapaü pü'ane, quepaicü püyüve hamatüana müyumieneni.

⁵ Hicü niuqui niupitüarieni vaüca müticuxatanicü, miseviximanicü Cacaüyari 'axa 'utaitü hepaüsitana. Heiserie caniupitüarienita huta teviyari heimana huta meseri müpaü mütiyurienicü. ⁶ Hicü nisütüani 'axa 'utaitü Cacaüyari hepaüsita, 'iseviximatü que mü'ane

mühücü, 'iseviximatü tuquieyata, mümeta muyuavisie memütitei vaseviximatü nisütüani. ⁷ Hicü müpaü tiniupitüarieni müyumienenicü Cacaüyari teüterimama müvaraye'uniecacü, müvara'ivanicü. Heiserie pupitüarie yunaime nuivarite vahepaüsita, naime cuiepa quiecatari vahepaüsita, naime niuquicü memutiniuca vahepaüsita, yunaime teüterixi vahepaüsita. ⁸ Yunaitü cuiepa memütama nenevieri menipitüacaitüni, müme xeicüa cuie munetüariapai memacayasarie Muxa mumierie xapayasio quename tucari mehexeiya manuyünesie, müme xeicüa nenevieri mepüca'ipitüacai.

⁹ Xaütü netü mu'enaxü.

¹⁰ Que mü'ane teüteri teva müvarahapa Vaviyatü,

Mücü nanuhaniemücü tevapai.

Que mü'ane 'ixiparacü mütiyumemiva,

Mücüta 'ixiparacü

Canimieriemücü vaüriyarica.

Müpaü metemaitü Cacaüyari teüterimama mepüte'uca'enivani yuri mete'erietü.

¹¹ Mericüsü 'ana xeime necaniuxeiya yeutanaca cuieta matine. Cana'avatücateitüni muxapaü. Cupaü tiniuxaxatacaitüni. ¹² Yeutanaca matüari müyüanecai heiserie que mürexeyacai, 'icü naimecü yaxecüa catiniyurieneni hüksiena 'uvetü. Nicuyuitüani cuie, müme cuiepa memütamata nivarucuyuitüani nenevieri memipitüanicü mücü yeutanaca matüari müyüanecai, que mü'ane manayehüiya müximetü quepaucua mütiucuinxü. ¹³ 'Inüari püvevie mamarivaveme, tai 'aitüatü taheima macanenicü cuiepa

teüteri me'ixeyacacu. ¹⁴ Cuiepa memütama tiniva'irüviyani müireme 'inüari pitüarietü, yamütiyurienicü yeutanaca hüxie 'uветü. Müpaü tinivaruta'aitüani cuiepa memütama 'üquisica memütavevieniü yeutanacapaü tiyuxexeyame, que mü'ane manutanierixü sepa 'ixiparacü mütiucuinxü, mücüpaü 'aneme. ¹⁵ Hicü müpaü catiniupitüarieni 'iyari mipitüanicü yeutanaca 'üquisicayari, mücü müticuxatanicü yeutanacapaü tiyuxexeyatü, müpaü müti'aitanicü memücüi'ivacü queyupaümetü nenevieri memüca'ipitüa yeutanaca 'üquisicayari. ¹⁶ Hicü müpaü tinivaruta'aitüani türi 'uquiravesixi yunaimе, memeuca'u memümamave, müme memüyünü'a müme vaüriyarica memüte'uximaya yunaimе, yumamasie yuserieta memü'inüaritüarienicü yucanata. ¹⁷ Tevi püca'yüve tixaütü mütinanenicü mütitanicü me xüca ca'inüaritüarieveni, ra'utü que mütiteva yeutanaca, que müti'inüasie terüvaricaya 'inüariyari nusu. ¹⁸ 'Icücü yapüretimani, que mü'ane 'aixüa müremu'u que'iti'inüata yeutanaca 'inüasicaya. Tevi müpaü catini'inüasiеca que mütiteva. 'Inüasicaya 'ataxeime sienituyari heimana haica teviyari heimana 'ataxevi canipaümeni.

14

Mümüiremete vanüavari

¹ Mericüsü 'ana neneutaniere. Camüsü mücü Muxa Nunusi mana navecaitüni yemurisie Siyuni mütitevasie. Hamatüana mana meniti'ucaitüni xei sienituyari miriyari heimana huta teviyari miriyari heimana nauca miriyari meyupaümetü,

yucanata mete'a'utücaitü mücü que mütiteva, 'uquiyarieyata que mütiteva. ² Yuariya neniü'enieni muyuavisie haineme, ha 'amüpapaü ti'eniüriücüme, türanari mütürücaüyepaü ti'eniüriücüme. Yuariya nemu'eni, canarivivamete vacuicari canihücütücaitüni. ³ Cuicari mühecua menicuicacaitüni mana meti'utü 'uveni hüxie, yunaucatü memayeneniere vahüxie, 'uquiravesixi vahüxie. Xevitü pücaüyecai meitimanicü mücü cuicari, müme xei sienituyari miriyari heimana huta teviyari miriyari heimana nauca miriyari memüyupaümecai xeicüa mepimaicai, queyupaümetü memutixünarie me'utinanaiyaca cuiëpa memütama vasata. ⁴ Müme mecanihümetüni memücaüyusevixima 'ucaravesixi mevaveiyatü, mepücaxuriquitüca. Müme mecanihümetüni memeveiya mücü Muxa que mütimie. Teüteri vasata meputinanaiya memütixünarienicü, Cacaüyari nivesicaya Muxa nivesicaya memacü necü. ⁵ Vateta 'itarica pumave, vahesie pücarahüiva.

Niuqui tuayamete haica niuquiyari memü'atüa

⁶ Hicü xeime neniuxeiya niuqui tuayame muyuavi hixüapa haviecame. Niuqui 'aixüa manuyüne yuheyemecü mücuxaxasiva nexeyacaitüni yamütivataxatüanicü cuiëpa memütama, yunaime teüterixi yunaime nuivarite naime niuquicü memutiniuca naime cuiëpa quiecatari. ⁷ Müpaü nainecaitüni carima, Xequeteneuyehüvirieca Cacaüyari, ve'eme xequene'erieca. Tucari canaye'ani müvatahüavecü

'isücametütü. Nenevieri xequenepitüaca que mü'ane mitivevi muyuavi cuie haramara haixate.

8 Hutariecata niuqui tuayame 'utümana niemiecaitüni müpaü 'utaitü, Quiecarì mümarive niuca'unarieniri Vaviruniya quiecarìyari. Yaxeicüa 'ucapaü yuvinu que mütiva'itüa memü'axenicü memicumaüvanicü, mana quiecatari meniva'itüacaitüni yunaimè nuivarite memühecarienicü. Hicürixüa vaquiecarì niuca'unarieni.

9 Hairiecata niuqui tuayame va'utüma niemiecaitüni ya'utaitü carima, Que mü'ane nenevieri mipitüa yeutanaca, que mü'ane nenevieri mipitüa 'üquisica hepaüna mütiyuxexeiya, que mü'ane mitanaqui'erie seyuya yucanata yumamasie, 10 mücü nenu'iemücü Cacaüyari vinuya mucatuariva tecüxitana canütüarievëtü, yapüretimani que mütiha'a Cacaüyari quepaucua mücü mihecani. Cani'uximatüariemücü taicü 'asupürecü Cacaüyari niuqui tuayametemama vahüxie Muxa hüxie. 11 Yamete'uximatüariecacu cuauniyari yuheyemecü petineicani. 'Uxipiya mepücahexeiyani tucariçü tucariçü queyupaümetü nenevieri memipitüa yeutanaca, müme nenevieri memipitüa 'üquisica hepaüna mütiyuxexeiya, memitanaqui'erie seyuya que mütiteva ra'ucacu vahesie. 12 Müpaü metemaitü mepüte'uca'enivani Cacaüyari teüterimama, müme yamemütecahu Cacaüyari que müti'aita yuri memüte'erie Qesusisie.

13 Hicü xeime neniuenieni müpaü hetaineme taheima, Müpaü quetineu'ütüa, 'Aixüa mecani'itüariecacuni müme Ti'aitamesie

meteviyatü memücuini hicü 'uxa'atüni varie. Hü, naineni 'Iyari, meni'uxipiecacuni que memüte'u'uximayacai. Tita memüte'uyuri pümasiücünü sepa haque meme'uva.

Cuiepa que mütiucaxirie

¹⁴ Hicü neneutaniere. Camüsü haivitüri mütuxa 'acananierecaitüni. Haivitüri heima nacateitüni que mü'ane Yuri Tevipaü mütiyuxexeyacai, yumu'usie huru mumayari 'anamatü, yumamasie huxa mataxicaunicai 'acuetü. ¹⁵ Hicü xevitü niuqui tuayame tuquita 'ayeneca nitahivieni que mü'ane haivitüri heima macatei, müpaü 'utaitü carima, 'Ahuxacü queneucaxica. Tucari naye'ani xirica, türicu müsese'icü cuiepa. ¹⁶ Hicü haivitüri heima 'acaitü yuhuxacü cuiepa necuxini. Cuiepa nacuxirieni naitü.

¹⁷ Hicü xevitü niuqui tuayame nivayeneni tuquita muyuavisie. Mücüta huxa mataxicaunicai nacuecaitüni. ¹⁸ Xevitiüxa mürayutimavatüresie neyeyani niuqui tuayame heiserie mexeyacai tai hepaüsita. Carima nitahivieni que mü'ane huxa mataxicaunicai macuecai ya'utaitü, 'Ahuxa mataxicaunicü queneucuxeüri caxie tacariyari cuiepa. 'Ari caxie caniuticuacuaxeniri. ¹⁹ Hicü mücü niuqui tuayame yuhuxacü nicuxeürieni caxie cuiepa. Caxie pünameta 'amüyevata neicaxürieni, 'inüari mayanicü Cacaüyari que mütiha'a. ²⁰ Hicü caxie pünameta mieme niutiquesinarieni quiecari tesie. Xuriya nivayeneicacaitüni caxie pünameta, cavayasixi vapirenupaü suitü, haica sienituyari heimana xei teviyari quirumetüruyari 'acuyeucacu.

15

*Atahuta cuiniyayari 'atahutatü memi'atüa ni-
uqui tuayamete*

¹ Mericüsü xeime 'inüari neniuxeiya muyuavisie mariveme tiyühüxyatüvame. Niuqui tuayamete nenivaruxeiya 'atahutame 'atahuta cuiniyayari memexeyacai 'imatürieca miemete.

² Hicü haramarapaü 'aneme nepuxei xicüripaü tiyuxexeyame tai nücame. Mümeta nepüvaruxei meme'ivaxü yeutanaca, meme'ivaxü üquisica hepaüna mütiyuxexeyacai, meme'ivaxü seyuya 'inüasicaya cümana mü'inüasie que mü'ane mühücü. Xicüri haramarayari tesita meniti'ucaitüni harupa me'uütü Cacaüyari menüavatü.

³ Muisexi Cacaüyarisie mieme ti'uximayatü que mütinüavacai, Muxa que mütinüava, müpaü meteniucuicacaitüni müpaü me'utiyuatü,

Que pemütiyuriene

Pepümarive

Pepüti'ahüxisiyatüvame

Ti'aitame Cacaüyari

Nai pemüti'aita.

Heiseriemecü yapeticamietü

Yuri pehaitü 'apepuyeica,

Nuivarite tiva'aitüvame.

⁴ Yunaitü mepümateheuyehüvirieca Ti'aitame,

Visi mepümatexatani

Que mü'ane pemühücü.

'Ecü 'axaütame pepüpasie,

Yunaitü nuivarite meni'axüacuni,

Meniyuneneviecacuni

'Ahüxie meti'utü

Mümasiücücü

Tita pemütiyuriene
Heiseriemecü yapeticamietü.

⁵ Mericüsü 'ana neneutaniere. Haque masi yemecü mepasie tuqita muyuavisie, haque Cacaüyari mehecüasie, mana tineuyepiyani.

⁶ Tuqita menayenexüani niuqui tuayamete 'atahutatü memi'atüa 'atahuta cuiniyayari. Rinu 'ixuriquiyari mü'itiyacai müxavatücai mepanacatütücatei, yutavisie huru hüiyameyaricü mepühüatücatei. ⁷ Hicü yunaucatü memayene-niere, xevitü mücü nivaruhanitüani niuqui tuayamete huru xacüyari 'atahutame haxüa hüpüneme, Cacaüyari yuheyemecü mayeyuri que mütiha'a 'inüariyari. ⁸ Hicü tuqita cüsi niutahüne, Cacaüyari que mütimarive que mütitürücaüye 'inüariyari puyü cüsiyari. Xevitü pücaüvecai tuqita meutahanicü mexi catiparivecai 'atahuta cuiniyayari, 'atahutatü niuqui tuayamete memi'atüa.

16

Haxüa que memüte'upitüarie xacürüte müpaü tihüpüneme

¹ Mericüsü xeime neniuenieni carima 'utaniucame tuqita müpaü tivacühüaveme niuqui tuayamete 'atahutame, Mana xequenehu, cuiempa xequeneucatuaxüa 'atahuta xacüyari Cacaüyari haxüaya mühüpüne.

² Hicü mexüacame neyani. Neicatuani yuxacü cuiempa. Hicü teüteri memüte'a'utücatei yeutanaca seyuyacü nenevieri memipitüacai 'üquisica yeutanacapaü mütiyuxexeyacai, müme cuini mieme 'axa 'anemecü meniuti'esata.

³ Hicü 'utümana mieme neicatuani yuxacü hara-marasie. Xuriya nayani müqui xuriyayapaü 'anetü. Yunaitü memayenieniercai meniucuiini haramarasie memü'uvacai.

⁴ Hicü hairieca mieme neicatuani yuxacü hatuxametesie haixatesie. Mücüta xuriya nayani. ⁵ Hicü mücü niuqui tuayame hacü mühürütüariecai neniuenieni müpaü 'utaineme, 'Ecü 'apemuyeicacai 'apemuyeica pemüpasie, heiseriemecü pepütiuyurie müya pemütivamari'itüacü. ⁶ 'Ateüterima vaxuriya niucamete vaxuriya memutiyeurixücü, 'ecüta xuriya pepüvaru'itüa. Müpaü pütüinaquixü vahesie. ⁷ Xeimeta neniuenieni mürayutimavatüresie müpaü 'utaineme, Hü, Ti'aitame Cacaüyari nai pemüti'aita, yuri pehaitü heiseriemecü yapeticamietü pepüti'amari'itüva.

⁸ Hicü naurieca mieme neicatuani yuxacü tausie. Tau müpaü catiniupitüarieni müvativarücanicü teüteri taicü. ⁹ Teüteri menitivariquecaitüni cuini mieme, peru meniseviximacaitüni que mü'ane Cacaüyari mühücü, 'axa me'utiyuatü hepaüsitana heiserie mexeiyacaicü müpaü mütivacuiniyatüanicü. Mepücatehayevacai que memüteyuriecäi, mepücayuvaüriyacai ve'eme memü'eriecacü.

¹⁰ Hicü 'auxüvirieca mieme neicatuani yuxacü yeutanaca 'uvenieyasie haque müre'aita. Naisarie müra'aitacai nacuyüre. Teüterimama yuneni menicuquevecaitüni müvarucucinecaicü 'ana. ¹¹ Cacaüyari muyuavisie macave mecaniseviximacaitüni 'axa me'utiyuatü hepaüsitana, mücü

müvarucitücateicü memeu'esatücateicü. Peru mepücatehayevacai que memüteyuriecail.

¹² Hicü 'ataxevirieca mieme neicatuani yuxacü hatuxame 'amüpasie 'Eupürate mütitevasie. Ha mana niucavani macuha'arisienicü te'aitamete vahuye tau manatineicasie miemete.

¹³ Hicü necanivaruxeiya cacaüyarixi yuhaicame memüca'itiatücatei, temusi vahepaü me'aneneme, cu teta yeutanaca teta tixaxatame müti'itavacai teta me'ayenexüacu.

¹⁴ Müme cacaüyarixi 'axa memü'anene va'iyarite mecanihümetüni. Marivemecü metenyuriecaitüni, meneutayeixüani yunaime cuiëpa memütama teva'aitüvamete vahesüa, memüvacuxeürienicü cuyacü, mücü tucari mümarive 'aye'ayu que maine Cacaüyari nai ti'aitame. ¹⁵ Mücü müpaü paine, Neuxei, tinavayame mü'axepaü nepunuani. 'Aixüa pü'itüarieni que mü'ane müyühütüa, que mü'ane müha'arisie yu'ixuriqui mücavaune capa mavetü 'uyeicanicü 'uxa'a varie me'ixeyacacu que mütiyuteviya. ¹⁶ Mericüsü teüteri menivarucuxeürieni haque 'Arümaquetuni mütiuyeteva Hepürayusixi teüteriyari vaniuquicü.

¹⁷ Hicü 'atahutarieca mieme neicatuani yuxacü 'ecapa. Hicü muyuavisie niuqui nivayeyani tuquita 'uveni manuvesie carima 'utaitü, Canaye'aniri. ¹⁸ Caniucumerücacaitüni necuyuanecaitüni necutürrücacaitüni. Cuië carima niutayuan, que mücatitayuavecai quepaucua tevi cuiëpa 'ucaitü matüa hicüque, cuini mieme tiutayuatü nayani. ¹⁹ Hicü quiecari 'amacuyeva haicacüa niutitare. Hipame nuivarite

vaquiecarite caniucaxürieni. 'Ana Cacaüyari Vaviruniya quiecarì mümarive quiecatari püçavarutatümayaxü, masi yutecüxita mieme yuvinu nivaru'itüani yuhaxüa. ²⁰ Naitü cuie haramara hixüapa mayema niyupata, yemurite niutimamavere. ²¹ Teüteri vahesie niucaxürieni te nauca haxuvayari rahetetücaitü. Teüteri meniseviximacaitüni Cacaüyari 'axa me'utiyuatü hepaüsitana, te 'acaxüriecu memüte'ucuinixücü cuini mieme.

17

'Uca mümari'itüarieni

¹ Mericüsü 'atahutatü niuqui tuayamete 'atahuta xacüyari memexeyacai, xevitü mücü 'aura canayani. Müpaü canetiniutahüave, Que-naye'a. Nepümasixeisitüani que mütimari'itüarieni mücü 'uca tuminicü müyuvitünüa marivetü, hatuxame 'amüpa tesita 'acaitü. ² Mücü menicumaüvacaitüni cuiepa te'aitamete cava'üyatücacu. Vinuyacü cuiepa memütama menitarüvecaitüni, mücü yuvitünüacacu.

³ Hicü 'Iyari nesi'uviyacu mücü canenevitüni macumavesiepai. 'Uca neniuxeiya yeutanaca meutaüraüyesie 'acaime. Yeutanaca naisarie hesiena püra'ucai 'axa que mütitevacai yuseviximatü. 'Atahuta mu'uyari tamamata 'avayari canexeyacaitüni. ⁴ 'Uca taüraüyeme xureme panacatücaï. Hurucü tetexi visi müraye'arücü perüracü püquemaritüariecai. Huru tecüxyari pahanacai yumamasie hüneme. Pü'inüarieyatücai que mütiyuseviximacai que mücati'itiyacai müpaü tiyuvitünüatü. ⁵ Canatana

que mütitevacai na'ucaitüni 'üquisica mü'aviecü, Vaviruniya quiecarí 'amacuyeve, 'anuyütü, Cuiepa miemete tuminicü memüyuvitünüa, yunaitü memüyusevixima, 'icü pühücü vavarusi, 'anuyütü. ⁶ Hicü mücü 'uca neniuxeiya tavecame Cacaüyari teüterimama vaxuriya 'anu'ieca, müme memüyuhécüatacai Qesusisüa memiemetetütü vaxuriya 'anu'ieca. Hicü ne'ixeyiatü cuini mieme neni'iyarixiecaitüni. ⁷ Niuqui tuayame müpaü canetiniutahüave, Titayarisü peti'iyarixie. Nepümatihécüatüani 'avie niuqui 'uca hepaüsita yeutanaca metücü 'atahuta mu'uyari tamamata 'avayari mexeiya hepaüsita. ⁸ Mücü yeutanaca pemüxeiya, mücü 'aniuyeicacaitüni, hicü 'apüca'uyeica. Meucatevasie vatineme, püyemie müca'unaríenicü. Cuiepa memütama queyu-paümetü memüca'acayasarie cuie munetüariapai xapasie tucari memexeiya manuyünesie, müme meni'iyarixiecacuni quepaucua memixeiya mücü yeutanaca 'amuyeicacai, hicü 'amüca'uyeica, mayeneni.

⁹ 'Üquisica 'ipaü cani'aneni meitimanicü que mü'ane 'aixüa müremu'u mütimaive. 'Atahuta mu'uyari, mücü 'atahuta yemuriyari canihücütüni hesiena maca 'uca. ¹⁰ Te'aitamete 'atahutatü mecanihümetüni meta. Yu'auxüvitü menacaxürieniri, xevitü 'apuyeica, xevitüta pücueviya pücanuave cuxi. Quepaucua munuani, peuyevese 'esiva yamüreuterecü xeicüa. ¹¹ Mücü yeutanaca 'amuyeicacai 'amüca'uyeica, mücü 'atahairieca mieme canihücütüni müme. 'Atahutatü vahesüa canimiemetüni. Caniyemieni müca'unaríenicü.

12 Tamamata 'avayari pemuxei, mücü tamamata te'aitamete mecanihümetüni. Mete'aitatü mepüca'isutüavave cuxi. Heiserie mecanitanaqui'ericuni xei hurayari memüte'aitanicü yeutanacamatü. 13 Müme va'iyari caniyuxevini. Yütürücaria mecaniyetuiriecuni yeutanaca vatürücaria mexeiyanicü, heiserie mexeiyanicü müme heiserie memexeyapaü. 14 Cuya meniveviecuni Muxa me'aye'unietü. Muxa nivara'ivamücü cusiyarite müvacusiyaricü te'aitamete mütiva'aitüvamecü. Müme hamatüana memü'uva meputa'inierie mepanayexeyarie yamepütecahu.

15 Hicü müpaü netiutahüavixü, Ha pemuxei haque meca 'uca müyuvitünüa, mücü nuivarite mecanihümetüni mümüiremete teüterixi ni-uquitecü memutiniuca mepühüme. 16 Tamamata 'avayari pemuxei, yeutanacata, 'axeicüa mecaniti'uxive'eriecuni 'uca müyuvitünüa. 'Ucu'eirivame menayeitüacuni maveme. Menitacuaicuni vaiyarieya, menitataiyacuni taicü. 17 Cacaüyari müpaü pütiva'iyaritüani müpaü memüteyuriecacü mücü püta que mütiyuriemücü va'iyari yuxevicacu me'ipitüacacu yeutanaca mücü püta müti'aitametünicü vahesie mieme. Müpaü meteyurieyu catinaye'atüariemücü nai Cacaüyari que mutayü. 18 'Uca pemuxei, mücü quiecari mümarive canihücütüni haque cuiipa te'aitamete meme'aitüarie.

18

Vaviruniya que mütiuca'unarie

1 Mericüsü 'ana nenixeiya xeime niuqui tuayame taheima 'acamicame cuini mieme heiserie mexeyacai. Cuiepa canacuhecüare 'iya marivecacu. 2 Hicü türücaüyemecü niutahiva müpaü 'utaitü, Quiecarari mümarivecai niuca'unarieniri Vaviruniya. Cacaüyarixi 'axa memü'anene vaqui nayani, yunaitü 'iyarite memüca'itiatüca, yunaitü viquixi memüca'itiatüca yunaitü memü'uxive'eriva vatesariya ratüa. 3 Yaxeicüa 'ucapaü yuvinu que mütiva'itüa memü'axenicü memicumauvanicü, mana quiecatari yunaime nuivarite meniva'itüacaitüni cümana memühecarienicü. Cuiepa te'aitamete menicumauvacaitüni cava'üyatücacu. Tetuayamete cuiepa miemete meheuca'utü menayuyeitüacaitüni visi 'ane müyupitüacaicü 'anayuhayevamecü.

4 Hicü neni'enieni xeime müpaü mainecai taheima, Quiecarisie xequenevayecüni neteüterima 'acu, xehesieta rahüiyanicü tita 'axa memüte'uyuri mana quiecatari, xemücate'ucacucuinenicü 'iya que müticuine. 5 Tita 'axa mütiuyuri niucuxeüriyani muyuavisiepaitü. Cacaüyari püca'itatümai que mütiuyuri heiseriemecü yacaticamietü. 6 'Axequetenapiniri que mürapicai. Hepaüna capaümeme masi tavari cuxi 'axequetenapiniri müpaü mütiuyuricü. Tecüxitana haque meinütüacai yuvinu tavari cuxi yaxequeteneutanütüiri. 7 Marivetü que mürayuyeitüacai visi 'ane que mütiyupitüacai, yaxaicüa 'uximatüarica heiverica xequenepitüaca. Yu'iyarisie müpaü paine, 'Ena neti'aitametütü 'enepuca. Necarecacünatü nepüca'ayani, heiverica

nepücahexeyani. ⁸ 'Ayumieme cuiniyaya xei tucarisie caninumücü, müyacü cuiniyacü hacacü püpütüarieni. Taicü nitataiyariemücü. Canitürücaüyeni que mü'ane mitamari'itüani ti'aitametütü Cacaüyaritütü.

⁹ Hicü cuiepa te'aitamete queyupaümetü memicumävacaı cava'üyatücacu hamatüana visi 'ane memüyupitüacai, müme meniutisuanacuni meyuheiverietü mehe'erivatü quepauca memixeiya cuauni 'atineicame tataiyarieximecacu. ¹⁰ Memamatü müpaü müti'uximatüarieximecü, teva meniti'uicuni müpaü me'utiyaütü, Xüa 'ui, xüa 'ui, yapauca quetiumari'itüarie Vaviruniya quiecari marivetü türücaüyetü.

¹¹ Tetuayamete cuiepa miemete mecaniutisuanacuni meyuheiverietü mehe'erivatü, müpaü metemaitü, xevitü tavari püca'inaneni va'icate. ¹² Meneiye'icatacaıtüni mana huru me'atüvatü pürata tete müraye'arü perüra rinu 'ixuriquiyari 'ixuriqui mütataüravi sera 'ixuriquiyari 'ixuriqui müxuxure, naim e cüye visi mu'üa, naitü mutiveviya herepanite tameyari cü, naitü mutiveviya cüye müraye'arücü, tepüa müxeta tepüa mümerücavi marümuri teteyari ¹³ canera visi mü'üatüca 'üca mixaxi rivanu vinu viya harina türüca vacaisixi muxasi cavayasixi caxetate teüteri, teüteri va'iyarite meta. ¹⁴ Müpaü meputiyuaneni 'ana, Tita pemütihive'eriecai 'a'iyarisie cuacuaxiacu, 'ahesüa caniumaveni. Xavatütü marivetü naitü tiniutatümayarieni 'ahesüa. Yuheyeme pütiumaveni.

¹⁵ Müme memituacai müya 'aneneme,

müme meheuca'utü memayuyeitüacai cümana, yunaitü tevapai meniti'uicuni memamatü müpaü müti'uximatüarieximecü, me'utisuatü meyuheiverietü ¹⁶ müpaü me'utiyuatü, Xüa 'ui, xüa 'ui, yapaucuaque pumaveriyari quiecarî marivetü. Rinu 'ixuriquiyari 'ixuriqui mütataüravi müxuxure nanacatücücaitüni, yuquemaritüatü hurucü tetexi visi müraye'arücü perüracü. ¹⁷ Xei hurayarisie niutimavere cui que müreucavecai.

Naviya nü'avamete, yunaitü naisarie memü'axe naviyasie meyetetü, naviya vequemete, queyupaümetü haramarasie memüte'ivacai, mümeta tevapai meniti'ucaitüni. ¹⁸ Me'ixeyiatü cuauni 'atineicame tataiyarieximecacu meniu-tihivacaitüni müpaü me'utiyuatü, Haquevasü xevitü quiecarî mücü 'amacuyeucaipaü 'anetü. ¹⁹ Tumuanari meneutivivivacaitüni yumu'usie me'utisuatü meyuheiverietü müpaü me'utiyuatü, Xüa 'ui, xüa 'ui, yapaucua que tumaveriyari quiecarî marivetü. Mana meheuca'utü menacüne yunaitü naviyasixi memüvarexeiya haramarasie, mücü vaüca mürexeiyacaicü. ²⁰ Muyuavisie xequeneyutemamavieca xehe'erivatü. Cacaüyari teüterimama, nü'arisixi texaxatamete yunaitü xequeneyutemamavieca. Cacaüyari 'imari'itüatü nixehecüatani heiserie xemexeyiacü xeme.

²¹ Hicü niuqui tuayame mütürücaüye nenutuni tete matapaü necame. Haramarasie neicahüani müpaü 'utaitü, Yaxeicüa carima tinica'unariemücü Vaviruniya quiecarî mümarive. Tavari 'uxa'a varie pacumaveni.

²² Canarivivamete xavererusixi cürautavivamete cuxineta hüsivamete mepüca'enierieni 'ahesie.

Naime tevevivamete mepücaxuaveni 'ahesie. Tüxüme püca'enierieni 'ahesie. ²³ Cüxeme 'ahesie pücacüxeniri. Neneüqueme viquivame vaniuqui püca'enierieni 'ahesie. 'Ahesüa quiecatari memütetuacai cuiepa memütama va'isücate mecanihümetücaitüni. Peti'aquevayacacu meteni'irüviyariecaitüni yunaitü nuivarite. ²⁴ Mana mücü quiecarisie masiücütü nayani texaxatamete vaxuriya mutayeuricü Cacaüyari teüterimama vaxuriya mutayeuricü, yunaitü cuiepa memucui'ivaxü vaxuriya mutayeuricü mana.

19

¹ Mericüsü 'ana neni'enieni yuariya yumüireme teüteri vaniuquipaü ti'eniüriücüme türücaüyeme. Müpaü meniutiyuanecaitüni muyuavisie, 'Aixüa xequeneutiyuaneni Cacaüyari hepaüsita. Pütüyuvicueisitüvame püve'eme pütürücaüye tacacaüyari. ² Yuri haitü heiseriemecü yaticamietü pütüyumari'itüva. Nitamari'itüani mücü 'uca mümarivecai tuminicü müyuvitünüacai, que mü'ane müvaseviximacai cuiepa memütama yuvitünüatü. Cacaüyari 'apürepiniri 'uca metayeuricü teüterimama vaxuriya. ³ Hicü hutarieca müpaü meniutiyuani, 'Aixüa xequeneutiyuaneni Cacaüyari hepaüsita. Camü, cüsi yuheyemecü nivatineicani mana. ⁴ Hicü 'uquiravesixi xei teviyari heimana yunaucame vahamatü yunaucatü memayeneniere meniutihüxima'uni yunaitü. Nenevieri mecanipitüani Cacaüyari 'uvenisie 'acaicu müpaü me'utiyuatü, Niuqui canise'ini.

'Aixüa xequeneutiyuaneni Cacaüyari hepaüsita.
 5 Hicü niuqui nivayeneni 'uveni manuvecaisie müpaü 'utaitü,
 'Aixüa xequeneutiyuaneni
 Tacacaüyari hepaüsita
 Yunaitü 'iparevivametemama
 Yunaitü xemüteheiyehüviri
 Türi 'uquiravesixi yunaitü.

Neüquiya 'ixüarariyari Muxa mivevie

6 Hicü mümüiremete vaniuqui neniü'enieni.
 Ha 'amüpapaü püti'eniüriücücai, türanari
 mütürücaüyepaü. Müpaü mecaniutiyuanecaitüni,
 'Aixüa xequeneutiyuaneni
 Cacaüyari hepaüsita,
 Ti'aitatü matüacü
 Ti'aitame mütacacaüyari
 Nai müti'aita.
 7 Tequetatemamavieca
 Temavierica tequehexeiyani
 Visi tequete'ixatani
 Maye'acü Muxa mütineüquecü.
 'Üyaya puyucuha'aritüa.

8 Caniupitüarieni rinu 'ixuriquiyari
 Müxavatü mü'itiya manacatünicü.
 Rinu 'ixuriquiyari cani'inüaritüni, tita
 memüteyurie heiseriemecü yametecahutü
 Cacaüyari teüterimama va'inüariyari.

9 Hicü müpaü pünetiutahüavixü niuqui
 tuayame, 'Aixüa mecani'itüarieca müme
 memuta'inierie 'ixüararipa, Muxa neüquecacu.
 Müpaüta nerahüave, 'Icü Cacaüyari niuquieya
 müyuri canihücütüni. 10 Hicü hetüana

neniutihüximaqueni nenevieri ne'ipitüanique. Müpaü nerahüave, Quetineuhayeva. 'Ahepaü necatini'uximayatametüni ne, 'a'ivama memüyuecüata Qesusisüa memiemeteütü vahepaü nepüti'uximaya. Nenevieri quenepitüaca Cacaüyari püta. Que mü'ane müyuecüata Qesusisüa miemetütü, mücü 'iyari canipitüarica Cacaüyari texaxatametemama vahepaü.

Que mü'ane cavaya meutuxasie macatei

¹¹ Mericüsü muyuavi neniuxeiya reutenime. Cavaya meutuxa mana niuvecaitüni. Que mü'ane hesiena macatei Yamüticamie catinitevacaitüni, Yuri Maine titevatü. Heiseriemecü yaticamietü catiniyumari'itüvemetücaitüni caniyumienecaitüni. ¹² Hüxiteya tai mütacapaü pütüyuxexeyiacai, yumu'usie müireme muma nanamanacaitüni. Que mütiteva naye'ucaitüni hesiena, peru xevitü 'asipücatimaicai que mütiteva, 'iya xEICüa yapütimaicai. ¹³ 'Ixuriqui xuriyacü müxure nanacatücaitüni. Cacaüyari Niuquieya catinitevaca. ¹⁴ Cuyaximama muyuavisie miemete meneveyacaitüni 'utümana cavayasixi memeutuxa vahesie me'utetü, rinu 'ixuriquiyari mütuxa mü'itiya me'anacatütücaitü. ¹⁵ Tetana niyeneicacaitüni 'ixipara meutixicacaunicai cümana müvativitenicü nuivarite. Pütiva'aitüa tepüa 'isüyari 'acuetü. Mücü canihücütüni que mü'ane mitiquesina caxie pünameta mieme, 'inüari vevienetü Cacaüyari nai müti'aita que mütiha'a que mütivaheca. ¹⁶ Camixayasie teurieyasie müpaü püre'uxacai que mütiteva, Te'aitamete Tiva'aitüvame titevacacu, Cusiyarima Vacusiyari titevacacu.

17 Mericüsü xeime neniuxeiya niuqui tuayame tausie 'uveme. Carima niutahiva müpaü tivacühüavetü yunaime viquixi muyuavi hixüapa me'avüximecacu, Xequenacüni, xequeneyucuxeürie, Cacaüyari 'icuai püvevieni vaücava. 18 Xequetenecuaca te'aitamete vavaiyari, cuyaxi va'uquiyarima vavaiyari, memütürücavi vavaiyari, cavayasixi vavaiyari, müme vahesie memutecai vavaiyari, yunaitü memüyünü'a memüte'uximayatamete türi 'uquiravesixi yunaime vavaiyari. 19 Hicü yeutanaca neniuxeiya, cuiepa te'aitamete vacuyaxima me'üarime. Yunaitü meniyucuxeürieximecaitüni memüyutacuinicü me'eye'unietü que mü'ane cavayasie macatei cuyaximama mevaraye'unietü. 20 Hicü yeutanaca niuviyarieni, hamatüanata tixaxatame müti'itavacai niuviyarieni, que mü'ane 'inüari mütiveviecai yeutanaca hüxie cümana mütiva'irüviyacai müme memitanaqui'eri yeutanaca seyuya müme nenevieri memipitüacai 'üquisicaya hepaüna mütiyuxexeyacai. Mücü yuhutatü me'ayenenieretü meneucaxüriyani haracuna müta'asie 'asupürecü müta'asie. 21 Hipatü yunaitü meniucui'iva 'ixipara vayeneicacacu que mü'ane cavayasie macatei tetana. Yunaitü viquixi meniutihuxani vavaiyari.

20

Xei miriyari viyari

1 Mericüsü niuqui tuayame neniuxeiya muyuavisie 'acamiecame yavi 'acuecame para mürevatiyepenicü meucatevasie, carena

caunariyari 'amüpa 'ahurietü yumamasie.
² Hicü mücü cu niuviya meripai mümieme
 Cauyumarie mühücü Satanaxi mühücü.
 Canecuvieni xei miriyari viyari. ³ Meucatevasie
 heicahüaca nenunani, quiteniena niseyumani,
 mücativa'irüviyanicü nuivarite mexi cataparivecai
 xei miriyari viyari. 'Anaque neuyeveca
 müxünarienicü yapaümexa.

⁴ Hicü te'aitamete va'uvenite neniuxeiya
 mana 'a'ucame. Hesiena menayaxe müme
 heiserie memupitüarie. Mecani'isücatetücaitüni
 que memüte'upitüarie. Hicü hipameta neni-
 varuxeiya, müme vamu'u manutivitequietüca
 memüyuhécüatacaicü Qesusisüa memiemetetütü,
 Cacaüyari niuquieya memücuxatacaicü yeutanaca
 nenevieri mecapitüatü hepaüna 'aneme meta
 'üquisica, seyuya mecanaqui'erietü yucanata
 yumamasie, müme va'iyarite neniuxeiya. Müme
 me'anutaneniereca, Cürisitumatü te'aitamete
 menacüne xei miriyari viyari. ⁵ Hipatü

müquite mepüca'anutanenierixü cuxi 'ana, xei
 miriyari viyari 'utaparecuque menanutaneniere
 'imatüremete. Que memüte'anucu'uitüarie
 haitürüvemete, matüari mieme catinitevaca.
⁶ 'Aixüa cani'itüariecamücü, canipasiecamücü
 que mü'anesie mütinaque matüari miemecü
 manucuquenicü. Vacucuyame heiserie
 pücahexeiyä vahepaüsita hutarieca memücuinicü,
 müme masi mara'acate mepühümetüni
 Cacaüyarisie miemete Cürisitusie miemete.
 Hamatüana te'aitamete mehümetütü mepüte'aitani
 xei miriyari viyari.

⁷ Mericüsü quepaucua mütapare xei miriyari

viyari, Cauyumarie nixünariemücü manu-
 tahüiyasie. ⁸Püvatineni mütiva'irüviyanicü nuivarite
 taserieta ta'utata tahixüata tasutüapai memetitei
 cuiepa, Cuquitari Macuquitari yunaime.
 Nivacuxeüriemücü memüyutacuinicü haramara
 tesita miemepaü xiücaripaü meyupaümetü.
⁹Hicü cuie 'amacuyevasie meneutiynixüani.
 Quiecarí munaqui'eriva 'aurie menicutecaitüni
 Cacaüyari teüterimama memütihipitecaisie, peru tai
 nacaneni muyuavisie nivarutixüsütüani müme.
¹⁰Que mü'ane mütiva'irüviyacai Cauyumarietütü
 mana neucahüiyani haracuna 'asupürecü
 müta'asie, haque yeutanaca tixaxatame
 müti'itavamatü memüyetecai. Tucarcü tücaricü
 meni'uximatüaríecacuni yuheyemecü.

*'Uveni mütuxa hüxie memuhapanie 'isücame
 müvatahüavecü*

¹¹Hicü ti'aitame 'uvenieya neniuxeiya
 'amüpa mütuxa. Que mü'ane hesiena macatei
 mexeyatü cuie muyuavi naitü niyupataxüani
 hüksiena memücatitenicü. Vahuyeri pumavecai
 muva memücatitenicü. ¹²Hicü müquite
 nenivaruxeiya 'uquiravesixi türi yunaime,
 'uveni manuvecai hüksie meti'ucame. Xapate
 niutiverarieni. Xevitüta niutaverarieni
 xapa haque memacayasarie müme tucari
 memexeya. Hicü müquite meniuta'ivaviyaríeni
 que memüte'uyuri hepaüsita que müre'uxacai
 xapatesie, müpaü meteniupitüarieni. ¹³Mana
 müquite menivayecüne haramarasie memüyetecai,
 Tacucuyamesüa, Müquite Vahüvemesüa meni-
 vayecüne müquite mana memüyetecai. Yuxexuitü
 me'uta'ivaviyaríeca que memüte'uyuri hepaüsita,

müpaü meteniupitüarieni. ¹⁴ Tacucuyame caneucahüiyani haracuna müta'asie Müquite Vahüveme 'üaritü. Müpaü que memüte'ucui'ivaxü müme, hutarieca müya catinitevaca. ¹⁵ Que mü'ane müca'acayerie xapasie tucari mexeiya manuyünesie, mücüta haracuna müta'asie caneucahüiyani.

21

Muyuavi mühecuca cuie mühecuca

¹ Hicü muyuavi mühecuca cuie mühecuca neniuxeiya. Meripai mieme muyuavi meripai mieme cuie neutayeixüani, haramara püca'anieresai.

² Cacaüyari quiecarieya Querusareme mühecuca neniuxeiya muyuavisie 'acamiecame, Cacaüyari manucasie 'acamieme, ha'arisiecame viquivame que mürequemarie yücünasie mieme. Ne Vanitütü necanixeiya.

³ Hicü neni'enieni que mü'ane carima müpaü mutayü muyuavisie, Hicürixüa Cacaüyari teüteri vasata nitaquimücü, vasata 'ucaitü nayeimücü. Teüterimama mecanihümetücacuni, mücütütü nivateütacamücü vacacaüyaritütü.

⁴ Naime va'ucai cana'itiexüamücü vahüxita. Tavari mepüacuini mepücayuheverieca mepüca'utihivani mepücate'ucacucuieni. Tita meripai mütimiemetücai catinanacayaniri.

⁵ Hicü que mü'ane 'uvenisie macatei müpaü niutayüni, Camü, naime hecuame nepayeitüaxime. Müpaüta netiniutahüave, 'Ipaü quetineu'utüa, müyüvecü 'icü niuquisie yuri müti'eriecacü, yuri mainecü. ⁶ Müpaüta pünetiutahüavixü, 'Ari

tinaye'ani naitü. Ne Mexüacame 'Imatüreme netitevatü, ne necanihücütüni que mü'ane misutüa minüni. Que mü'ane meuharimücü, ne neca'icuetatüatü neniharitüamücü nehaixacü cümana tucari mexeiyanicü. ⁷ Que mü'ane mürayu'iva, hesiena catininaquimücü 'icü naitü. Neta Cacaüyarieya necanayeimücü, 'iyata nenive rayani. ⁸ Peru queyupaümetü memamatü memucunuaxüa, yamemücatecahu, memüyusevixima, memüteyumemiva, memüvacumaüva müme memücava'üitama memücavacünama, memüteyuquevaya, tetexi memüvarayexeiya, yunaitü memüte'itava, yunaime vahesie pütinaqueni haracuna 'asupürecü müta'asie memeucaxüriyanicü haque hutarieca memecuini.

Querusareme quiecariyari mühecu

⁹ Hicü 'atahutatü niuqui tuayamete 'atahuta xacüyari mema'ücai hüpüneme 'atahuta cuiniyayari 'imatürieca mieme, xevitü müme 'aura 'ayaca müpaü pünetiutahüavixü, Quenaye'a. Viquivame nepümasixeisitüani Muxa 'üyaya mayani. ¹⁰ Hicü 'iyari nesi'uviyacu, canenevitüni yemuri 'amünenasie 'emutevisie. Cacaüyari quiecarieya pünesi'uxeisitüa Querusareme. Muyuavisie nacaneni Cacaüyari manucasie 'acamietü ¹¹ Cacaüyaripaü visi 'anetü. Que mütixavatücai, tete visi müraye'arüpaü catiniyuxexeyacaitüni casüpe teteyaripaü tete manuyehecüapaü. ¹² Tesariyari 'enetü 'e'utevitü canitinierecaitüni tamamata heimana huta quitenieyari hexeyatü. Maquitenietücateisie niuqui tuayamete meniti'ucaitüni tamamata heimana yuhutatü. Que memüteteteva nuivarite

mana tina'utücateitüni nuivarite 'Ixaheri nivemama vahesie memüyecü tamamata heimana yuhutatü que memüteteteve. ¹³ Tau manatineicasie haicacüa natetenicaitüni, ta'utata haicacüa, taserieta haicacüa, tasutüapai haicacüa. ¹⁴ Quiecarí tesariyayari tamamata heimana hutame canexeyacaitüni 'itutuicame. Hesiena que memüteteteve tamamata heimana yuhutatü teyü'üquitüvemetemama Muxasie miemete catine'ucaitüni.

¹⁵ Que mü'ane müneticühüavecai ti'inüatame nacuecaitüni huru hacayari 'i'inüataque quiecarí, quiteniete, tesariyayari naime. ¹⁶ Quiecarí 'uta'isiquinatü 'epuma yaxecüa heutatetevatü yaxecüa 'acuyeutü. Hicü niti'inüata quiecarí mücü hacacü xei meseri yeiyayari heutatevacacu. Yaxecüa peutateteve 'apacuyeva 'apatitütü. ¹⁷ Tesariyayarita niuti'inüata, xei sienituyari heimana huta teviyari heimana nauca sicuriyari naye'ani tevi que müti'inüata, niuqui tuayame tevipaü yati'inüatacacu.

¹⁸ Tesariyari casüpe teteyaricü püveviya. Quiecarí naitü huru tepüayari mü'itiyacü caniveviyaca xicüri maye'itiyapaü tiyuxexeyatü. ¹⁹ Tetexi quiecarí tesariyayari mütituica xexuitü tetexi visi müraye'arücü püquemaritüarie. Mexüacame tete 'ituicatü tesariya canicasüpetüni tuxatü, hutarieca mieme sapiru yuavitü, hairieca mieme 'acata teteyari yuavitü, naurieca mieme 'esimerarüta siüraüyetü, ²⁰ 'auxüvirieca mieme 'unise teteyari tuxatü, 'ataxevirieca mieme curunarina xuretü, 'atahutarieca mieme cürisuritu taxaüyetü, 'atahairieca mieme

veriru siüraüyetü, 'atanaurieca mieme tupasiyu taxaüyetü, tamamata mieme cürisupürasu siüraüyetü, tamamata heimana xevirieca mieme casinitu yuavitü, tamamata heimana hutarieca mieme 'amatisüta taüraüyetü. ²¹ Quiteniete mieme tamamata heimana huta 'itupariyari tamamata heimana huta perürayari canihücütüni. 'Itupari xexuitü xei perürayaricü putiveviya. Quiecarisie cayete huru mü'itiya canihücütüni xicüri mayehecüapaü mütiyuxexeiya.

²² Mana tuqui nepüca'uxei quiecarisie. Ti'aitame mücacaüyari nai müti'aita yücümana canituquitüni, Muxa meta. ²³ Quiecarisie mepücaheiyehüva tau meseri mühecüarivienicü mana. Cacaüyari visi 'anetü püvahecüariviya püta. Muxa canihücütüni vahecüarivivame. ²⁴ Nuivarite metavicueisitüarieme 'ameniu'uvacuni müpaü metehecüariyarietü. Cuiepa te'aitamete tita memütehhexeiya visi ti'aneneme meteni'atüacuni mana, ve'emete que memütemarivani. ²⁵ Quitenie pücareunatücani tucariçü. Tüçari püçaxuaveni muva. ²⁶ Tita nuivarite memütehhexeiya visi ti'aneneme raye'arücame mecateni'atüiriecuni. ²⁷ Hasuacu hesiena pücaheutahani tita mütiseviximarie, tita mütiyusevixima meta müti'itava. Müme xeicüa memacayasarie Muxa xapayasie quename tucari mehhexeiya manuyünesie, müme meneutahaqueni mana.

22

¹ Mericüsü 'ana hatuxame pünesi'uxeisitüa cümana tucari memexeiyanicü. Tete manuyehecüapaü nixavatücaitüni ha Cacaüyari

'uvenieya manucasia Muxa 'uvenieya manucasia
'ayeneicatü. ² Caye hixüapa, hatuxame
tesita 'anataüye 'anutaüye cüye niti'ucaitüni
cümana tucari mexeiya. Tamamata heimana
hutamexa niutixuxuavereni, xexuime meserisie
niuticuacuaxeni. Cüye xavariyari nuivarite
memanayexürüenicü cani'ayumiemetüni.
³ Naitü mütixani'eriva pücaxuaveni hasuacu,
muva catiniumavecämücü. Cacaüyari 'uvenieya
Muxa 'uvenieya mana puveni, me'eyexeyacacu
müme hesiena mieme memüte'uximaya.
⁴ Yühüxie meniutineniericuni, que mütiteva
püre'uxani vacanata. ⁵ Tücarü pücaxuaveni muva,
mepücaheiyehüaca cüxeme müvahecüarivienicü ni
tau. Ti'aitame Cacaüyari püvahecüariviyani püta.
Yuheyemecü te'aitamete mepüyüaca.

Canehuraniri Cürisitu munuani

⁶ Hicü müpaü netiniutahüave, 'Icü niuquisie
caniyüveni yuri müti'eriecacü, yuri paine.
Ti'aitametütü, que mü'ane Cacaüyaritütü 'iyari
müvatuitüa texaxatamete, mücü neiyenü'ani
yuniuqui tuayame yamütiva'üquitüacacü yuhesüa
miemete te'uximayatamete, müme müpaü
memütemaicacü que müreyeveve yamütiyünicü
cuitüva. ⁷ Neuxei, cuitü nepunuani.

'Aixüa cani'itüaricämücü

Que mü'ane yamüticamie

'Icü xapasie xasica que maine.

⁸ Nesü Vani necanihücütüni que mü'ane mi'eni
mixei 'icü. Quepaucua nemu'enaxü nemunierixü,
neniutihüximaqueni nenevieri ne'ipitüanique
niuqui tuayame müpaü münetiu'üquitüa,
hetüana ne'ucaveca. ⁹ Müpaü nerahüave

masi, Neuxei, quetineuhayeva. 'Ahepaü necatini'uximayatametüni, 'a'ivama Cacaüyarisie miemecü memütecuxata vahepaü, müme yamemütecahu 'icü xapa que maine vahepaü nepüti'uximayatame. Nenevieri quenepitüaca Cacaüyari püta.

¹⁰ Hicü müpaü netiniutahüave, Pepüca'inenaca tita mütixata 'icü xapasie, pepüca'iseyumaca niuquiyari. Tucari nehuraniri maye'anicü. ¹¹ Que mü'ane heiseriemecü yamücatie, yaxaicüa püyüaneni heiseriemecü yacaticamietü. Que mü'ane müyusevixima yaxaicüa quetiyuseviximaca. Que mü'ane heiseriemecü yamüticamie meta heiseriemecü yaqueticamieni. Que mü'ane Cacaüyarisie mieme müpasie, yaxaicüa pasietü queyuhayevani.

¹² Camüsü, cuitü nepunuani. Nenuame nepürapica, yuxexuime netinivarapiniriemücü que memüte'uyuri. ¹³ Neri Mexüacame 'Imatüreme necatinitevaca, que mü'ane misütüa minüni nemühücücü.

¹⁴ 'Aixüa mecani'itüariecacuni müme 'aixüa 'anemecü memü'uvani va'ixuriqui 'itiyatücaicacu que memüteheye'ecua. Heiserie mecanexeyacacuni mücü cüyesie mieme memütecucacü, cümana tucari memexeyanicü heiserie mepexeyanita quiecarisie memeu-tahaquenicü quiteniesie. ¹⁵ Quiecarie varie meniu'uvacuni müme süicüri vahepaü memüyüa teyuquevayamete müme memüvacumaüva que mü'ane mücava'üya mücavacüna memüteyumemiva tetexi memüvarayexeyia, yunaitü 'itarica memünaqui'erie memüte'itava.

16 Neri Qesusitütü neneinü'ani nenuiqui tuayame müpaü mütixehecüasitüiyanicü haque xemeyutixexeüriva. Ne nana necanihücütüni Ravirisie nemüyetüa nemutine. Xurave müxavatü tuxacüta mieme necanihücütüni.

17 'Iyari Quenaye'a canaineni, Viquivameta yaxaicüa paine. Que mü'ane mü'ena Quenaye'a que'utayüni. Que mü'ane meuharimücü, mücü que'ayani. Que mü'ane müyuvaüriya cacuetatüarietü que'anuhareni cümana tucari mexeiyanicü.

18 Ne 'ipaü nepütivahecüatüa yunaime memi'enie 'icü xapasie xasica que maine. Xüca xevitü 'icü niuqui 'utanütüvuni, Cacaüyari mücü pünütüani cuiniya 'ipitüatü 'icü xapasie que müre'utüca. 19 Xevitü 'icü xapasie que maine xasica xüca niuqui 'unavani, Cacaüyari pinavairienita tita hesiena mütinaquequecai. Müpaü pücatipitüarieni macayerienicü xapasie tucari memexeiya manuyünesie, ni Cacaüyari quiecariena maye'anicü que müre'uxa 'icü xapasie yapücatipitüarieni.

20 Que mü'ane müpaü mütihecüata müpaü naineni, Hü, cuitü nepunuani. Mücü niuqui canise'ini. Quenaye'a Ti'aitame Qesusi.

21 Ti'aitame Qesusi 'aixüa quetiuca'iyarini yunaime xehesie mieme. Müpaü xEICÜa cani'aneni.

**Cacaüyari niuquieya xapayari türatu hecuame
hepaüsita tati'aitüvame tasivicueisitüvame
Qesusi Cürisitu mi'atüa
New Testament in Huichol (MX:hch:Huichol)
El Nuevo Testamento de nuestro señor y salvador
Jesucristo**

copyright © 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Huichol

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Huichol [hch], Mexico

Copyright Information

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Huichol

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

79690d81-fd4b-51b4-a3a6-712e0fddaca3